

1729

KOULUKIUSAAMINEN LIIKUNTA TUNNEILLA

Tiina Rätty

Pro gradu -tutkielma

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kesä 1999

Räty, T. Koulukiusaaminen liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 1999. 57 s.

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää koulukiusaamista liikuntatunneilla. Selvitin mm. liikuntatunneilla tapahtuneen kiusaamisen esiintyvyyttä, syitä, seurauksia ja kiusaamisen ehkäisemistä koulussa. Koin koulukiusaamisen tärkeäksi tutkimuskohteeksi, koska se on saanut traagisia piirteitä mm. keväällä 1998 koulukiusatun pojan itsemurhan muodossa. Halusin tutkimuksellani saada selville ongelman vakavuutta ja pohtia, mitä asialle voisi tehdä.

Tein tutkimukseni kyselylomakkeella ala-asteen 4.-6.-luokkalaisille. Kyselylomakkeella tehtyyn tutkimukseen osallistui yksi kaupunkikoulu ja kaksi maalaiskoulua. Lomakkeella kyseltiin oppilaiden omia kiusaamiskokemuksia sekä kiusaajan että kiusatun näkökulmasta. Tein tämän lisäksi myös laadullisen tutkimuksen, joka suoritettiin ainekirjoituksella. Ainekirjoituksella pyrin saamaan tarkempaa ja syvällisempää tietoa kiusaamisesta ja sen vaikutuksesta oppilaisiin. Laadulliseen tutkimukseen osallistui yhden kaupunkikoulun 5.- ja 6.- luokkalaiset oppilaat.

Tutkimuksen mukaan koulukiusaaminen on melko yleistä liikuntatunneilla ala-asteikäisten keskuudessa. Oppilaiden mukaan opettajat eivät kuitenkaan ole tietoisia kiusaamisesta. Kiusaamista esiintyy sekä maalaiskouluissa että kaupunkikouluissa ja sitä ilmenee monenlaisissa muodoissa. Sekä pojat että tytöt joutuvat kiusatuiksi, mutta suurin osa kiusaajista on poikia. Kiusaamisella on sekä psyykkisiä että fyysisiä seurauksia, jotka koetaan usein ikävinä.

Selvitin myös niitä kiusaamisen ehkäisemiskeinoja, mitkä oppilaiden mielestä olivat tärkeitä. Jokaisen koulun tulisi itse etsiä itselleen sopiva tapa ratkaista kiusaamisongelmaa koulussa. Mitä aikaisemmin kiusaaminen kouluissa havaitaan, sitä paremmin ongelmaa pystytään ratkaisemaan ja seuraukset jäävät vähäisemmiksi.

Avainsanat: kiusaaminen, koululiikunta, peruskoulu, koululaiset, koulupelko, ehkäiseminen

SISÄLTÖ

JOHDANTO

2 KOULUKIUSAAMINEN.....	3
2.1 Määritelmä.....	3
2.2 Esiintyvyys.....	4
2.2.1 Esiintyvyys liikuntatunneilla.....	6
3 KOULUKIUSAAMISEN SYITÄ.....	6
3.1 Perimän merkitys.....	6
3.2 Oppiminen ja mallit kiusaamisessa.....	7
3.3 Kilpaileminen koulussa.....	8
3.4 Väkivaltaviihteen vaikutukset aggressiivisuuteen.....	8
4 KOULUKIUSAAMISEN SEURAUKSIA.....	9
4.1 Kiusaamisen vaikutukset uhriin.....	9
4.2 Uhrin oma kertomus koulukiusaamisen seurauksista.....	11
5 KIUSAAJAN JA UHRIN KUVAUKSET.....	12
5.1 Kiusaaja.....	12
5.1.1 Liikunnan harrastamisen ja kiusaamisen yhteydet.....	14

5.2 Kiusattu.....	15
5.2.1 Liikunnan harrastamisen ja kiusattuna olemisen yhteydet.....	16
6 KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN KOULUSSA.....	17
6.1 Pikasin menetelmä.....	17
6.2 Olweuksen menetelmä.....	18
6.3 Salmivallin menetelmä.....	19
7 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA ONGELMAT.....	21
8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	24
8.1 Mittausmenetelmät.....	24
8.2 Koehenkilöt.....	24
8.3 Aineiston keruu.....	25
8.4 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	25
9 TULOKSET.....	27
9.1 Kiusattujen osuus liikuntatunneilla.....	27
9.2 Kiusatuksi joutumispaikat.....	29
9.3 Kiusatuksi joutumistilanteet.....	31
9.4 Kiusatuksi joutumisen syyt.....	32
9.5 Kiusattujen kokemat kiusaamistavat.....	34
9.6 Kiusatuksi joutumisen kokeminen.....	36
9.7 Kiusatuksi joutumisen useus.....	37
9.8 Kiusaamisen seuraukset uhriin.....	39

9.9 Opettajan suhtautuminen kiusaamiseen.....	40
9.10 Kiusaajien osuus liikuntatunneilla.....	42
9.11 Kiusaamispaikat.....	43
9.12 Kiusaamistavat.....	44
9.13 Kiusaamisen syyt.....	45
9.14 Kiusaamisen useus.....	46
9.15 Sekä kiusattuihin että kiusaajiin kuuluvat oppilaat.....	47
9.16 Kiusaamisen ehkäisemistavat.....	48
10 POHDINTA.....	49
LÄHTEET.....	56
LIITTEET	

NAAMARI

**Pelkään auringonnousua
silloin kaikki herää taas
ja minun on vedettävä päälleni
joku rooliasuistani
Auringonlaskua rakastan
silloin saan taas riisua
hikisen naamarini
ja olla se mitä minä
pintani alla olen
vapaasti minä**

Tuize

(Kanto 1997, 223.)

JOHDANTO

Kouluväkivalta, nuorempaan tai heikompaan oppilaaseen kohdistuva kiusanteko, on vuosisatoja vanha ilmiö. Meillä koulukiusaamista alettiin vakavasti selvittämään melko varhain, sillä Matti Koskenniemi selvitteli asiaa ensimmäisen kerran jo vuonna 1936. Koulukiusaaminen ja väkivalta ovat viime aikoina olleet paljon esillä julkisessa keskustelussa. Kiusaaminen kouluissa on lisääntynyt ja kiusaamistavat ovat raastuneet. Julkisuudessa yhä useampi henkilö avautuu kertomaan omista järkyttävistä kouluaikaisista kiusaamiskokemuksistaan, jotka ovat jättäneet varjon nykyiseen elämään.

Työttömyys ja sen aiheuttama turvattomuus elää yhteiskunnassamme ja paineet kodeissa ovat kasvaneet. Vanhempien työpaikat ja sitä kautta perheiden toimeentulo ovat uhattuina ja siksi monen vanhemman itsetunto on heikoilla. Lisäksi yhä useammat perheet ovat eronneet ja lapset elävät joko vain toisen vanhempansa kanssa tai uusperheissä. Lapsilla ei mahdollisesti ole selvää käsitystä siitä, mitä normaaliin perhe-elämään kuuluu. Voimia aktiiviseen yhdessäoloon lapsen kanssa on yhä vähemmän ja lapset saattavat tuntea itsensä hylätyiksi ja turvattomiksi. Nämä tilanteet saattavat osaksi selittää häiriökäyttäytymisen lisääntymistä.

Monet vanhemmat, opettajat ja koulut eivät halua myöntää, että kiusaamista esiintyy. Pelätään, että perheen tai koulun maine kärsii ja siksi ongelmia pyritään piilottelemaan. Koulukiusaamisesta harvoin käydään avointa keskustelua kouluissa tai kotona ja tämän vuoksi monet ongelmat, jotka odottaisivat ratkaisua jäävät käsittelemättä. Koulukiusaaminen on kuitenkin yhteiskunnallinen ongelma, joka vaikeuttaa vuosittain useiden oppilaiden koulunkäyntiä. Siksi siihen on syytä suhtautua vakavasti ja avoimuus auttaa asioiden selvittämisessä.

Koulukiusaaminen on vakava ongelma ja jokaisen opettajan tulisi avata silmänsä asialle. Pitkään kestäneellä koulukiusaamisella voi olla ikäviä seurauksia ja siksi yhtään kiusaamistapausta ei tulisi jättää huomioimatta. Opettajien, vanhempien, koulun

ja oppilaiden tulisi tunnistaa koulukiusaamisen ilmenemismuotoja ja kiusaamiseen liittyviä tekijöitä. Olisi hyvä olla tiedossa erilaisia ongelmanratkaisumalleja ja niiden avulla pyrkiä selvittämään kiusaamiseen liittyviä hankalia tilanteita. Mitä aikaisemmin kiusaaminen tunnistetaan ja asiaa aletaan selvittämään, sitä vähemmän sillä on vaikeita seurauksia asianomaisille.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää koulukiusaamista liikuntatunneilla. Selvitin mm. miten yleistä koulukiusaaminen on liikuntatunneilla sekä millä tavoin ja minkälaisissa tilanteissa kiusaamista esiintyy. Tutkimus tehtiin kyselylomakkeella alusteen 4. - 6.-luokkalaisille. Kysely suoritettiin kolmessa eri koulussa, joista kaksi oli maalaiskouluja ja yksi kaupunkikoulu. Lisäksi syvensin tutkimusta ainekirjoituksella, jonka suoritin vielä yhdessä eri kaupunkikoulussa.

2 KOULUKIUSAAMINEN

2.1 Määritelmä

Kiusaaminen on tapahtumasarja, missä yksi tai useampi henkilö alistaa, psyykkisesti tai fyysisesti, suoraan tai epäsuoraan toista henkilöä toistuvasti ja jatkuvasti. Koulukiusaaminen on aina väkivaltaa. Siinä on mukana sosiaalista sopeutumattomuutta ja aggressiivisuutta. Koulukiusaaminen tapahtuu koulussa, yleensä tunneilla tai välitunneilla. Harvinaisempaa kiusaaminen on koulumatkoilla ja vielä harvinaisempaa on, että kiusaamista tapahtuu väljemmin kouluun liittyen esimerkiksi siten, että jokin ryhmä kiusaa vapaa-aikana koulutoveria. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 17, 19.)

Tavallisesti kiusaaminen on määritelty ryhmän harjoittamaksi väkivallaksi yksilöä kohtaan. Rolandin (1983, 17) määritelmän mukaan kiusaaminen on pitkäaikaista henkistä ja / tai ruumiillista väkivaltaa, jonka yksilöt tai ryhmät kohdistavat yhteen uhuriin. Tässä määritelmässä rinnastetaan ryhmäväkivalta ja yksilön yhteen uhuriin kohdistama väkivalta. Kouluissa esiintyy kumpaakin näistä pitkäaikaisen väkivallan muodoista.

Koulukiusaamisessa oppilas haluaa tahallaan tuottaa toiselle epämiellyttävän olon tai vammoja. Näistä Olweus (1992, 14-15) käyttää ilmausta negatiiviset teot. Negatiivisia tekoja voidaan aikaansaada sanoin uhkaamalla, hännämällä, pilkkaamalla tai nimittelemällä. Fyysistä kontaktia käyttäen voidaan myös saada aikaan negatiivisia tekoja silloin, kun oppilas lyö, potkii, tönii, nipistelee tai pidättelee toista. Myös ilman sanoja tai ilman fyysistä kontaktia voidaan tehdä negatiivisia tekoja. Oppilas tai oppilasryhmä esimerkiksi ilmehtii toiselle, elehtii, sulkee hänet pois muiden seurasta tai ryhmästä tai kieltäytyy noudattamasta toisten toiveita. Määritelmä korostaa toistuvia negatiivisia tekoja, vaikka kiusaamisena voidaan pitää yhdenkin kerran tapahtunutta kiusaamista.

Satunnaiset harmittomat teot, jotka kohdistuvat eri henkilöihin, eivät kuitenkaan ole varsinaisesti koulukiusaamista. Koulukiusaamista ei ole se, jos kaksi suunnilleen yhtä

vahvaa oppilasta riitelee tai tappelee. Kiusaamisen edellytyksenä on voimasuhteiden tasapainottomuus, jolloin toisen henkilön on vaikea puolustautua tai hän on avuton kiusaajan tai kiusaajien edessä. Suhteellisen avoimista hyökkäyksistä uhrin kimppuun käytetään ilmausta suora kiusaaminen. Epäsuoraa kiusaamista on se, että joku oppilas suljetaan pois ryhmästä tai hänet eristetään sosiaalisesti. Nimenomaan jälkimmäistä, usein aika näkymätöntä kiusaamisen muotoa on opettajan vaikea havaita koulussa. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 19 - 20.)

2.2 Esiintyvyys

Koulukiusaamista ja kouluväkivaltaa ilmenee kaikissa koulumuodoissa ja kaikkialla Suomessa. Koulun koolla tai sijainnilla (maaseudulla / taajamassa) ei ole merkittävää eroa. Kiusaamisen piiriin joutuu (tekijänä tai kohteena) noin 15 % oppilaista koulunkäyntinsä aikana. Valvonnan heikkeneminen tai sen puute ja isot ryhmät ovat lisänneet kiusoittelua ja kouluväkivaltaa. (Penttilä 1993, 1.)

Olweuksen vuodelta 1992 oleva selonteko osoitti, että noin 15% eli joka seitsemäs Norjan peruskoulun oppilaista joutui koulukiusaamisen kanssa tekemisiin kiusaajana tai uhrina vuosina 1983 - 1984. Uhreja oli noin 9 % ja kiusaajia noin 7 %. Vakavissa kiusaamisongelmissa, uhreina tai tekijöinä oli osallisena 5 % peruskoulun oppilaista eli noin yksi oppilas kahdestakymmenestä. Tiedot Ruotsista tai Suomesta uhreista ja kiusaajista osoittivat ongelman olevan yhtä yleinen. Kiusattuja 3. - 6. -luokan tyttöjä oli 11 % ja poikia 12 %. Kiusaajia vastaavasti näillä luokka-asteilla oli tytöistä 4 % ja pojista 9 %. Kiusaaminen oli ala-asteella yleisempää kuin osattiin odottaa. On myös huomattavaa, että 60 - 70 % oppilaista ei ole uhrina eikä kiusaajana mukana koulukiusaamisessa tai -väkivallassa. (Penttilä 1993, 5.)

Mäenpään tutkimuksen mukaan 5 % pojista ja 2 % tytöistä ilmoittaa joutuneensa kiusatuksi usein. Noin 10 % oppilaista on tuntenut koulupelkoa jossain koulunkäynnin vaiheessa toverien terrorisoinnin takia. (Penttilä 1993, 5.)

Olweuksen (1992, 24) tutkimuksen mukaan pojilla on suurempi taipumus kiusaamiseen kuin tytöillä. Tämä suuntaus on erityisen selvä peruskoulun yläasteella. Tulokset koskevat ns. suoraa kiusaamista, jossa melko suoraan hyökätään uhrin kimppuun. Tytöt käyttävät enemmän epäsuoria ja huomaamattomampia kiusaamisen menetelmiä kuin avointa hyökkäystä. Tutkimuksessa myös havaittiin, että pojat kiusasivat usein tyttöjä. Yli 60 % kiusatuista tytöistä 5. - 7. -luokilla kertoi pääasiassa poikien kiusaavan heitä. Poikia kiusasivat pääasiassa pojat.

Vuonna 1995 tehty WHO- koululaistutkimus myös osoitti poikien kiusaavan useammin kuin tyttöjen. Noin kymmenen prosenttia pojista ja vain 1 - 2 % tytöistä ilmoitti osallistuvan viikottain kiusaamiseen koulussa. (Kannas 1995, 125.) Päinvastaisia tuloksia sukupuolten välisistä eroista havaittiin kuitenkin Merenheimon (1990, 140) tutkimuksessa, jonka mukaan Oulussa etenkin yläasteella tytöt kiusasivat enemmän kuin pojat.

Lindman- Strafford (1996) toteaa artikkelissaan tyttöjen koulukiusaamisen lisääntyneen ja raaistuneen viime vuosien aikana. Hänen mukaansa fyysinen väkivalta teini-ikäisten tyttöjen kesken on lisääntynyt 50 % vuodesta 1992. Tytöt toimivat väkivallanteoissa usein jengissä ja käyttävät kiusatessaan enemmän fyysistä väkivaltaa kuin aikaisemmin. Murtuneet nenät ja solisluut ovat tavallisia koulukiusaamisen vammoja. Lindman- Strafford selittää käyttäytymistä mm. tyttöjen haluna olla tasa - arvoisia poikien kanssa ja tuntea itseään itsevarmemmiksi.

Olweuksen ja Mäenpään tutkimuksissa käy ilmi muutamia seikkoja, jotka ovat vastoin yleistä oletusta:

1. Koulun koolla ei näytä olevan yhteyttä koulukiusaamisen suhteelliseen esiintymistiheyteen tai tasoon nähden - absoluuttinen määrä on luonnollisesti suurempi isoissa kouluissa.
2. Vanhemmat tietävät hyvin vähän lapsensa osallisuudesta koulukiusaamiseen kiusaajana tai kiusattuna.
3. Koulukiusaamista esiintyy yhtä paljon kaupungeissa kuin maaseuduilla.

4. Ongelma on paremmin tiedostettu kaupungeissa.
5. Koulukiusaaminen on ala-asteella yleisempää kuin oli aikaisemmin oletettu. (Penttilä 1993, 5-6.)

2.2.1 Esiintyvyys liikuntatunneilla

Marvaila (1995, 1-2, 31-32) on tutkinut koulukiusaamista ja sen esiintyvyyttä liikuntatunneilla. Tutkimus tehtiin kahdella yläasteella Lahden ja Kouvolan kouluissa ja siihen osallistui 514 oppilasta. Tutkimuksen mukaan kiusaaminen oli harvinaisempaa liikuntatunneilla kuin muilla oppitunneilla. Kiusaaminen oli selvästi yleisintä välitunneilla, toiseksi yleisintä muilla oppitunneilla, kolmanneksi koulumatkoilla ja vasta neljäntenä tulivat liikuntatunnit. Tulos oli yllättävä, sillä oppilaiden seuraaminen tavallisessa luokkaopetuksessa on helpompaa kuin liikuntatunneilla isossa tilassa ja vapaassa muodostelmassa tapahtuva toimiminen. Myöskin pukuhuonetilanteissa oppilaat ovat usein keskenään ilman jatkuvaa valvontaa. Voisi olettaa, että liikuntatuntitilanteiden vapautta käytettäisiin enemmän hyväksi. Toisaalta liikuntatunteja on vain pieni osa siitä, mitä muita oppitunteja yhden viikon oppimäärästä.

3 KOULUKIUSAAMISEN SYITÄ

3.1 Perimän merkitys

Aikaisemmin ymmärrettiin taipumus väkivaltaan lähes yksinomaan perinnöllisyydestä johtuvaksi. Kuviteltiin, että meissä on jokin synnynnäinen ominaisuus, joka vaikuttaa impulsiivista käyttäytymistä lisäävästi. Ilmiön on esitetty johtuvan peritystä aivotoiminnan häiriöstä tai aivosolujen kemiallisten välittäjäaineiden toiminnan häiriytymisestä. Viime aikoina on tieteellisessä keskustelussa ollut esillä serotoniinin merkitys impulsiivisen väkivallan selittäjänä. Nykyisin yleisesti hyväksytty käsitys aggressiivisuuden perinnöllisyydestä on, että geneettinen perimämme antaa meille

mahdollisuuden kehittyä aggressiiviseksi. Ei ole kuitenkaan mitään todisteita siitä, että yhteiskunnassa ilmenevät yksilöiden väliset aggressiivisuuden erot olisivat yksinomaan perinnöllisyyden määräämiä. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 75.)

Viimeaikainen neurofysiologinen tutkimus on osoittanut, että aggressiivisuudella on fysiologista pohjaa. Väkivaltaisen käyttäytymisen selvittämisessä tarvitaan lisää neurofysiologista tutkimusta. Tällöin voitaisiin väkivaltaisista ihmisistä erottaa ne, jotka tekonsa seurauksena tarvitsevatkin hoitoa eivätkä esimerkiksi vankeusrangaistusta. Osa ilmiöstä voi olla perimän selittämää. Perinnöllisyyden, vamman tai sairauden korostaminen väkivaltaisen käyttäytymisen selittäjänä eivät saisi vaikuttaa niin, että muihin lähtökohtiin perustuva tutkimus jäisi sivuun. Väkivaltaisuus, johon kiusaaminen ainakin osittain liittyy, on monimutkainen ja vielä epäselvä tieteellisenä ilmiönä. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 76.)

3.2 Oppiminen ja mallit kiusaamisessa

Viimeisten vuosikymmenien aikana on kiistelty siitä, missä määrin aggressiivinen käyttäytyminen on opittua. Oppiminen alkaa välittömästi lapsen syntymästä ja jatkuu läpi koko ihmisen elämän. Myös häiriöt katsotaan opituiksi. Lapsi voi kasvaa ympäristössä, missä väkivallan käyttö on sallittua tai se on hyväksytty keino selvittää ristiriitoja. Väkivallan käyttäminen lapsen kotona johtaa siihen, että lapsi oppii pitämään sitä normaalina ja asiaan kuuluvana. Lapsen on helppo omaksua väkivaltainen malli ratkaistessaan ongelmia. Tällainen kasvuympäristö tuskin säästää lasta kehityshäiriöiltä, joiden vaikutus saattaa ulottua aikuisuuteen. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 76.)

Olweuksen (1992, 44) mukaan monet tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset saattavat käyttäytyä aggressiivisemmin nähtyään jonkun toisen, ”mallin” toimivan aggressiivisesti. Vaikutus on selvempi, jos tarkkailijalla on positiivinen käsitys mallista, hän esimerkiksi näkee tämän kovana, pelottomana ja vahvana. Näitä tuloksia voidaan soveltaa koulukiusaamistilanteeseen kiusaaja/ kiusaajat malleina. Tällaiset mallit vaikuttavat eniten hieman epävarmoihin ja riippuvaisiin oppilaisiin, joilla ei ole

luonnollista asemaa toverijoukossa ja jotka haluaisivat pitää puolensa. Tämän tyyppisestä vaikutuksesta on käytetty termiä ”sosiaalinen tartunta”. Jotkut tavallisesti kiltit ja vastuuntuntoiset oppilaat saattavat joskus melko huolettomastikin osallistua kiusaamiseen silloin, kun suurempi ryhmä on kiusaajana ja yksilöllinen vastuuntunto alenee. Tämä vastuun ”laimeneminen” vähentää myös syyllisyyden tunteita tapahtuman jälkeen.

3.3 Kilpaileminen koulussa

Julkinen keskustelu on väittänyt kiusaamista suoraksi seuraukseksi hyvistä arvosanoista kilpailemisesta koulussa. Tarkemmin sanoen on väitetty, että kiusaajien aggressiivinen käyttäytyminen tovereita kohtaan voitaisiin selittää reaktioiksi turhautuneisuudesta ja epäonnistumisista koulussa. Tietojen laajat analysoinnit osoittavat tämän käsityksen myytiksi. Olweuksen Suur-Tukholmassa tehty tutkimus osoitti, ettei mikään tuloksissa viitannut aggressiivisten poikien käyttäytymisen olevan huonojen arvosanojen tai koulussa epäonnistumisen seurausta. Toisaalta sekä kiusaajilla että uhreilla oli hieman keskitasoa alempia arvosanoja. (Olweus 1992, 32.)

Pesosen puolestaan toteaa tutkimuksessaan, että koulumenestymisellä on vaikutuksia kiusaamiseen. Tutkimuksen mukaan aggressiivisuus liittyy usein huonoon koulumenestykseen. Yksioikoisia syy-seuraus - suhteita on kuitenkin vaikeaa osoittaa; joissakin tapauksissa huono koulumenestys saattaa aiheuttaa aggressiivisuutta ja toisaalta aggressiivisuus ja muut käyttäytymis- ja sosiaalistumishäiriöt voivat haitata koulunkäyntiä. (Lapsiraportti 1981, 10.)

3.4 Väkivaltaviihteen vaikutukset aggressiivisuuteen

Laajamittaiset kansainväliset tutkimukset viittaavat siihen, että televisiosta, videoilta ja elokuvissa paljon väkivaltaa katsovat lapset ja nuoret muuttuvat usein aggressiivisemmiksi ja tuntevat vähemmän empatiaa väkivallan uhreja kohtaan kuin ennen. Vaikka missään tutkimuksissa ei ole suoraan selvitetty joukkotiedotusvälineiden

mahdollisia vaikutuksia kiusaamiseen, voidaan olettaa kaiken käytettävissä olevan todistusaineiston perusteella, että ne saattavat tällaisilla ohjelmilla ainakin jossain määrin lisätä kiusaamista.(Olweus 1992, 45.)

Lindman-Strafford (1996) selittää väkivallan lisääntymistä tyttöjen kesken väkivaltaviihteen avulla. Tytöt saavat vaikutteita ja käyttäytymismalleja televisiosta ja elokuvista. Tyttöjengit ovat yleistyneet ja trendit tulevat USA:sta television ja elokuvien välityksellä. Tytöt käyttävät raaempia väkivallan muotoja kuin aiemmin. Tytöt mm. lyövät nyrkein, potkivat ja käyttävät veitsiä apunaan tapellessaan. Myös Eron ja Huesman (1986, 26) ovat havainneet tyttöjen väkivallan lisääntyneen väkivaltaviihteen takia. Nykyään tytöillä ja naisilla on aggressiivisia rooleja televisiossa ja näin heillä on television katselijoina aggressiivisia malleja, joihin samaistua. Tytöillä, jotka katsovat väkivaltaviihdettä, on todettu olevan suuri riski käyttäytyä aggressiivisesti luokkatovereita kohtaan.

4 KOULUKIUSAAMISEN SEURAUKSIA

4.1 Kiusaamisen vaikutukset uhuriin

Kiusaamisen seuraukset uhuriin voivat olla ja ovatkin usein vakavia. Kiusattuna olemisella voi olla musertava vaikutus kiusanteon uhuriin: seuraukset vaihtelevat poissaolevuudesta ja alisuoriutuvuudesta vaikeaan masennukseen ja itsemurhaan. (Johnstone ym. 1992, 1-3.) Koulukiusaamisen uhrin oireisiin usein yhdistetään masentuneisuus, ahdistuneisuus, yksinäisyys, eristyneisyys, stressaantuneisuus, ilottomuus, elämänhaluttomuus, avuttomuus, turvattomuus ja pelokkuus. (Arajärvi 1992, 108; Besag 1989a, 53-56; Cillessen ym. 1992,5; Greenbaum ym. 1989, 24; Olweus 1992, 47; Ziegler & Rosenstein-Manner 1991, 10.) Erilaiset masennustilat ilmenevät kouluikäisillä monesti epämääräisinä psykosomaattisena oireiluna. Koulukiusaamisen uhrilla voi ilmetä esimerkiksi päänsärkyä, mahakipua, pahoinvointia jne. (Arajärvi 1989, 142.)

Noin kolmannes suomalaisista oppilaista ilmoittaa kiusanteon häiritsevän koulunkäyntiään. Kiusaaminen häiritsee alaluokkalaisia enemmän kuin yläluokkalaisia. Jotkut oppilaat ovatkin jopa jääneet pois koulusta kiusanteon vuoksi. Luvattomia poissaoloja esiintyy miltei jokaisessa koulussa. (Lapsiraportti 1981, 17.)

Kiusaamisen välittömiä vaikutuksia ovat muun muassa kiusattujen lasten kokema koulupelko ja erilaiset psykosomaattiset oireet. Uhrien on todettu myös olevan muita luokkatovereita ahdistuneempia ja heillä on huonompi itsetunto. On kuitenkin hyvin vaikeaa tutkia, johtuuko esimerkiksi uhrien ahdistuneisuus itse kiusaamisesta vai valikoituvatko uhreiksi sellaiset lapset, jotka ovat jo ennestään ahdistuneita ja joilla on huono itsetunto. Tämän vuoksi ei voida sanoa mitään tarkkaa siitä, millaisia kiusaamisen vaikutukset ovat, kun tutkitaan lapsia, joita parasta aikaa kiusataan. Sen sijaan enemmän tiedetään koulukiusaamisen pitkäaikaisista vaikutuksista uhriin. (Salmivalli 1998, 113.)

Gilmartinin mukaan kouluaikainen kiusaaminen saattaa aiheuttaa myöhempiä ihmissuhdevaikeuksia, etenkin heteroseksuaalisten suhteiden muodostamisessa ilmenevää vaikeutta ja ujoutta (love shyness). Gilmartinin tutkimat nuoret aikuiset olivat kaikki miehiä. Olweus on tutkinut sellaisia miehiä, jotka olivat kiusaamisen uhreja peruskoulun 6. - 9. -luokalla uudestaan kun he olivat 23-vuotiaita. Tutkimukseen osallistui 17 aikaisempaa uhria. Aikaisempiin uhriin ei kohdistunut normaalia enempää nykyistä kiusaamista (esimerkiksi työpaikkakiusaamista), eivätkä he olleet enää ahdistuneita, pidättyväisiä tai epävarmoja suhteissaan muihin ihmisiin. Stressiä heillä ei ollut myöskään normaalia enempää. Aikaisemmat uhrit olivat kuitenkin 23-vuotiaina selkeästi masentuneempia kuin kontrollihenkilöt, ja heillä oli edelleen näitä huonompi itsetunto. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden määrä oli kuitenkin pieni, joten näitä tuloksia voidaan pitää lähinnä suuntaa antavina. (Salmivalli 1998, 113-114.)

Teräsahjo haastatteli kiusaamisen pitkäaikaisseurauksia selvittäneessä tutkimuksessaan noin 20-vuotiaita nuoria aikuisia, jotka olivat kouluaikanaan joutuneet toverien

aggression kohteeksi. Hänen mukaansa se, minkälaisia kiusaamisen seuraamukset ovat yksilön sosiaaliselle kokemukselle, on yhteydessä kokemukseen kouluajan toverisuhteiden laadusta yleisemmin. Toisin sanoen kielteiset kokemukset sekä kouluaikaisissa että nykyisissä kokemuksissa eivät liity ensisijaisesti kouluajan kiusatuksi joutumiseen sinänsä vaan positiivisten toverisuhteiden vähäisyyteen ja ryhmän ulkopuolelle jäämiseen. (Salmivalli 1998, 113-114.)

Harjunoski ja Harjunoski (1994, 18) muistuttavat, että lehtien palstoille koulukiusaaminen nousee yleensä jonkin vakavan tapauksen seurauksena. Usein kiusaaminen on jatkunut pitkään ja siihen sisältynyt väkivalta on voinut tuottaa vamman tai pelon vuoksi koulun keskeyttämisen. Vaikeimmillaan uhri puhuu itsemurhasta tai uhrilta vaaditaan suojelurahaa. Ei pidä kuitenkaan unohtaa niitä aikuisiakaan, joille kiusaaminen oli kouluajan kestänyt piina. Näille ihmisille jatkuva kiusaaminen on ollut niin ahdistavaa, että heidän on vaikeaa tai mahdotonta puhua asiasta aikuisenakaan. Joidenkin itsetunto on heikentynyt ja murtumispiste on ollut lähellä ja vuosienkin kuluttua hakeudutaan terapiaan ongelmien selvittämiseksi. Tiedossa on itsemurhayrityksiä ja toteutuneitakin tekoja.

4.2 Uhrin oma kertomus koulukiusaamisen seurauksista

”Mulla on paha olla. Kukaan ei välitä minusta. Miksi kukaan ei puolusta koskaan? ETTEKÖ TE PASKAT TAJUA, MILTÄ MUSTA TUNTUU ?! Minä en jaksa enää kauaa. Vaikka mulla olisi kuinka paljon ihmisiä ympärillä, olen silti aivan yksin. Haluttaisi sanoa kotona, millaiseksi elämä on mennyt. Mutta en minä voi ! On liian myöhäistä. Miten minä pystyn sanomaan ne kammottavat asiat, koska ne on niin häpeällisiä. Sanonko vaan yhtäkkiä, että minä oon tämmönen tyhmä ja paska, ruma ambomaalainen läski apina-norsu, jota melkein kaikki haukkuu ja siksi joulutodistuskin oli niin huono. Sanonko että haluan kuolla pois ja valmistautukaa hautajaisiin. Sanonko että olen niin haukuttu ja halveksittu, etten pysty enää elämään sen takia. Etten jaksa kantaa tätä häpeää ?

Sanonko mistä ne kaikki päänsäryt johtuu ja miksi olen jatkuvasti huonolla tuulella. Kerronko vielä kuinka pelkään, ettei kotonakaan enää kukaan rakasta minua ja kuinka pelkään että tekin häpeätte minua !

Mulle on puhjennut astma. Henkeä ahdistaa välillä tosi pahasti. Opettajatkaan eivät välitä yhtään. Miksi ne ei ihmettele yhtään, vaikka kokeetkin menee miten sattuu enkä viittaile tunneilla. Mulla oli syksyllä keskiarvo 8,69 ja aineissa olen laajalla kurssilla. Luuleeko ne että olen niin tyhmä etten osaa. Ei kai kouluaineet voisi kenenkään kohdalla muuttua noin vaikeiksi.

Minä en muista tunneilta paljon mitään. Jännittää ja hermostuttaa aina niin kovasti. Väsyttää vaan ja pää on kipeänä melkein joka päivä, paitsi viikonloppuisin kun ei ole koulua. Minä haluaisin kuolla pois. Antaa periksi niille kiusaajille. Mitähän ne sanois, jos tekisin itsarin ja viestissä kiittäisin kaikkia kiusaajia ja entisiä kavereita elämäni pilaamisesta.

Kiitos vaan ja hyvästi ! En minä uskalla tehdä itsaria. Minähän olen vasta 13-vuotias. Minullahan on kaikki vasta edessä. Haluttaisi itkeä koko ajan. Kukaan ei voi ymmärtää tätä tuskaa.

En varmaan anna niille periksi. Haukkukaa vaan jos ootte niin raukkoja ja luulette olevanne parempia. Minä kostan moninkertaisesti sen mitä olette mulle tehneet ! Te olette tappaneet minusta naurun ja onnen. Mä olin tappaa itseni teidän takianne. Ei tämä yläaste koko elämää kestä. Kyllä minä jaksan, enkä luovuta. Saisi vaan entiset todistuksen numerot takaisin. Isän ja äidin, minun itsenikin takia”. (Kanto 1997, 54 - 58.)

5 KIUSAAJAN JA UHRIN KUVAUKSET

5.1 Kiusaaja

Kiusaaja on henkilö, joka on vastuussa toistuvasta, tahallista ja vähättelevästä tyranniasta. Hän ei hyväksy itsensä heikkouksia tai haavoittuvuutta ja hyökkää näitä

ominaisuuksia vastaan silloin, kun huomaa niitä esiintyvän ympäristössään. (Elliot 1991, 10.)

Tyypillistä kiusaajaa luonnehtiva piirre on hänen aggressiivisuutensa kavereita kohtaan, mikä sisältyy kiusaajan määritelmään. Kiusaajat ovat usein aggressiivisia myös aikuisia, opettajia sekä vanhempia kohtaan. Yleensä kiusaajien asenne väkivaltaan ja väkivaltaisten keinojen käyttöön on positiivisempaa kuin oppilaiden yleensä. Impulsiivisuus ja voimakas muiden dominoinnin tarve on lisäksi heille luonteenomaista. Heillä on vähän empatiaa kiusaamisen uhreja kohtaan. Kiusaajien kuva itsestään on suhteellisen positiivinen. Jos he ovat poikia, he ovat todennäköisesti fyysisesti vahvempia kuin pojat yleensä ja uhrit. (Olweus 1992, 35.)

Kiusaaja haluaa käyttää valtaansa luokassa ja hänen roolinsa on suhteellisen pysyvä. Jos uhri siirtyy luokasta pois, kiusaaja löytää uuden kiusaamisen kohteen. Kiusaaja toimii harvoin yksin. Hän on aina ryhmänsä tai yhteisönsä jäsen. Hän ilmentää ryhmänsä käyttäytymisnormeja, joten pelkästään kiusaajan käyttäytymiseen puuttuminen ei lopeta kiusaamista. Kiusaaja on kaveripiirissä suositumpi kuin uhri. Se näkemys, että kiusaajalla olisi alhainen itsetunto ja että kovapintaisuuden alla olisi ahdistunut ja turvaton lapsi tai nuori ei saa tukea tutkimuksista. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 35-36.)

Kiusaajan suhde vanhempiin on usein tavallista etäisempi. Kiusaaja pitää suhdettaan vanhempiinsa heikkona ja kielteisenä ja kiusaajat näyttävät kertovan muita lapsia vähemmän koulupäivän tapahtumista kotona. Hän lisäksi viettää vapaa- aikaansa muita vähemmän vanhempiensa kanssa. Kiusatun perhe tuntee usein koulun yhteydenotot uhkaaviksi ja ärsyttäviksi. Kiusattujen isät ovat keskimääräistä vähemmän koulutettuja. (Roland 1984, 20-21, 106-107.)

Harjunkosken ja Harjunkosken (1994, 37-38) mukaan vanhempien, erityisesti äidin, asenne lapseen erityisesti varhaisvuosina on etäinen. Usein kiusaajan perheen ihmissuhteet ovat lapsuudessa olleet vakiintumattomat. Kiusaajalle ei ole asetettu

lapsuudessa selkeitä rajoja. Kasvatuskeinona on käytetty huutamista, ruumiillista rankaisua, jopa väkivaltaa.

Kiusaamiseen osallistuu aktiivisten kiusaajien lisäksi passiivisia kiusaajia. Heitä voidaan myös kutsua mukailijoiksi. He eivät tavallisesti aloita kiusaamista. Passiiviset kiusaajat tukevat toiminnallaan kiusaajaa ja toimivat kiusaajan mallin mukaisesti. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 36 - 37.)

Kiusaajien ja aggressiivisten nuorten alttius päätyä myöhemmin rikollisuuteen, alkoholin väärinkäyttöön ja ongelmakäyttäytymiseen on suurempi kuin muiden nuorten. Noin 60 %:lla 6. - 9. -luokkien kiusaajista oli vähintään yksi tuomio 24-vuotiaana. Jopa 35 - 40 %:lla entisistä kiusaajista oli vähintään kolme tuomiota samanikäisinä. Entiset kiusaajat olivat varhaisaikuisuudessa neljä kertaa useammin vakavan rikoksen uusijoita. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 37.)

5.1.1 Liikunnan harrastamisen ja kiusaamisen yhteydet

Marvailan (1995, 39) tutkimuksen mukaan liikunnan harrastajista vajaa viidennes on kiusaajia. Liikuntaa harrastamattomista vain noin joka kymmenes on kiusaaja. Michelssonin ja Rauhan tutkimuksen mukaan urheilevat oppilaat säästyvät koulussa kiusaamiselta, mutta he eivät itse osaa olla kiusaamatta muita. Sekä liikuntaa harrastamattomat että liikunnan harrastajat kiusaavat muita oppilaita yhtä paljon. Voisi kuvitella, että urheilun harrastaminen vauhdittaa moraalien kehittymistä, kun koko ajan on ajateltava sääntöjä ja etenkin joukkuelajeissa myös muita urheilijoita. Monissa tutkimuksissa on saatu kuitenkin aivan päinvastaisia tuloksia. Michelssonin ja Rauhan tutkimuksessa liikuntaa harrastavien ja harrastamattomien välille ei syntynyt eroja. Pojista yksilölajien harrastajat olivat moraaliltaan vähän keskiarvoa kehittyneempiä, tytöistä kehittyneimpiä olivat puolestaan joukkueurheilijat. Teorioiden mukaan 12-vuotiaat ovat jo moraaliltaan täysin kehittyneitä, mutta tutkimusten mukaan näin ei vielä ole. Esimerkiksi peleissä voidaan toimia alemman moraalien tasolla. Kun lähdetään urheilemaan, saatetaan moraalista ottaa vapaapäivä. (Lehtovaara 1998, 7.)

Urheilemisen vaikutuksia lapsiin tutkineen Ravivin mukaan urheilullisesti lahjakkaat lapset, jotka harjoittelevat intensiivisesti, ovat aggressiivisempia kuin muut lapset. Raviv päätyi tähän tulokseen tutkittuaan 9 - 12 - vuotiaita lapsia alku- ja loppumittausten välisen ajan ollessa kaksi vuotta. Koeryhmänä oli 44 liikunnallista lasta, jotka aloittivat intensiivisen harjoittelun alkumittausten jälkeen. Kontrolliryhmään kuului 45 liikunnallisesti lahjakasta lasta. Sevier on saanut samansuuntaisia tuloksia tutkittuaan 10 - 11 - vuotiaita poikia, jotka urheilivat aktiivisesti. Hän vertasi heitä liikunnallisesti passiivisiin poikiin ja havaitsi, että urheilevat pojat olivat mm. aggressiivisempia ja omanvoitonpyyteisempiä. (Lipsanen 1987, 9-10.)

5.2 Kiusattu

Harjunkoski ja Harjunkoski (1994, 39) erottelevat neljä erilaista uhrityyppiä: passiivinen uhri, provosoiva uhri, ”äidin poika” ja masentunut lapsi kiusaamisen kohteena. Passiiviset uhrin on usein turvattomia, ahdistuneita ja pelokkaita lapsia. Uhrin ovat usein varovaisia, vetäytyviä, herkkiä ja hiljaisia. Ulkonäön tai käyttäytymisen poikkeavuus saattaa aiheuttaa kiusaamista. Ala-asteella uhrin voivat reagoida kiusaamiseen itkemällä, joskus myös vetäytymällä. Ylemmillä luokilla uhrin vetäytyvät omiin oloihinsa. Kiusatut eivät kykene puolustautumaan ja he saattavat tuntea itsensä yksinäisiksi ja hylätyiksi.

Provosoiville uhreille on tyypillistä aggressiivisuus ja ahdistuneisuus. He ovat lyhytjännitteisiä ja heillä on keskittymisongelmia koulussa. He käyttäytyvät siten, että saavat luokkatoverinsa ärsyyntymään ja hermostumaan. Joskus heidän toimintaansa saattaa leimata yliaktiivisuus. He provosoivat omalla käyttäytymisellään luokan muita oppilaita kiusaamaan itseään. Oppilastoverit hermostuvat heihin ja alkavat suhtautua heihin kielteisesti. Provosoivat uhrin voivat olla sekä muiden kiusaamia että itse kiusattuja. ”Äidin pojat” ovat jo pienenä olleet herkkiä ja varovaisia lapsia. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 39)

Koulukiusattujen poikien suhteet vanhempiinsa, erityisesti äitiin, ovat hyvin läheiset. Voi olla että äidit joskus ylihuolehtivat joskus jopa liikaa pojistaan ja tämä voi olla sekä kiusaamisen syy, että seuraus. Masentuneet lapset ovat koulussa vetämättömiä, saamattomia ja keskittymiskyvyttömiä. Heillä on ongelmia sosiaalisessa toiminnassa sekä myös opillisessa kehityksessä. Heidän olemuksensa on apaattinen ja surullinen. He eivät ole usein opettajankaan suosiossa ja joutuvat helposti muiden oppilaiden kiusaamaksi. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 27-29.)

Tuomen (1997, 94) mukaan kiusaamisen uhreja eivät ole rikkinäisten kotien heikot lapset, jotka kyyristelevät sosiaalisesti vahvempien tovereiden edessä. Pikemminkin uhrin ovat lapsia, jotka käyttäytyvät niin kuin heidän pitäisikin. Kiusattujen tuki ry. kuvaa koulukiusaamisen suurimmaksi riskiryhmiksi seuraavat:

1. Hyväkäyttösiset, tunnontarkat, lahjakkaat lapset.
2. Lapset, jotka ovat oppineet ratkomaan asiat keskustelemalla, eikä väkivallalla.
3. Opettajien ja muun henkilökunnan lapset.
4. Lapset perheistä, joissa puhutaan vierasta kieltä tai murretta.
5. Lapset, jotka eivät osallistu enemmistöuskonnon opetukseen.

5.2.1 Liikunnan harrastamisen ja kiusattuna olemisen yhteydet

Marvailan (1995, 33) tutkimuksen mukaan suurin osa liikuntaa harrastavista oppilaista ei joudu kiusatuiksi koulussa. Kiusatuista kuitenkin suurempi osa on liikunnan harrastajia kuin liikuntaa harrastamattomia. Michelsson ja Rauha ovat tutkineet urheilun vaikutusta lasten moraalien kehitykseen sekä heidän asemaansa luokassa. Heidän tutkimuksensa mukaan koulukiusattuna oleminen ei ole yleensä urheilijoiden ongelma. 12-vuotiaiden turkulaisten keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan aktiivisesti liikuntaa harrastavat oppilaat saavat loistaa luokan suosikkeina ja toimia muiden johtajina. Urheilijat nimetään huomattavasti useammin positiivisiksi henkilötyypeiksi kuin liikuntaa harrastamattomat. Tutkittujen 150 turkulaisen kuudesluokkalaisen joukosta liikuntaa vähintään kaksi kertaa viikossa harrastaneet

oppilaat keräsivät eniten nimityksiä suosikeiksi. Jos joku urheili ja oli vielä hyvä siinä, nousi hänen statuksensa luokkakavereiden silmissä. Joukkuelajin harrastajat olivat tutkimuksen mukaan erityisen suosittuja. Urheilijoiden saamista harvoista kiusattunimityksistä enemmistö lankesi yksilölajien harrastajille. Liikuntaa harrastamattomien yleisin nimitys jakautui lähes päinvastaisten tyyppien, kiusattujen ja syrjäänvetäytyneiden, kesken. (Lehtovaara 1998, 3, 7.)

6 KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN KOULUSSA

Koulussa kiusaamista voidaan ehkäistä ja käsitellä vasta sitten, kun ongelma on havaittu tai tiedostettu ja siihen pyritään aktiivisesti puuttumaan. Ulkopuolinen taho ei voi yksittäiselle koululle käskyttää, mitä menetelmää tulisi käyttää, sillä niin monet koulun toimintaan vaikuttavat asiat on otettava huomioon. Tärkeintä on, että koulussa on sen toimintatavoille ja tilanteeseen sopiva menetelmä. Lisäksi on tärkeää, että vanhemmat tietävät koulun käyttämistä menetelmistä ja ovat tietoisia omasta osuudestaan siinä. (Penttilä 1993, 15.)

6.1 Pikasin menetelmä

Pikas on kehittänyt keskustelumenetelmän, jota käydään kiusaajan tai kiusaajien sekä uhrin kanssa. Pikas pitää ryhmäväkivaltaa, jota koulukiusaaminenkin on, kommunikaation häiriönä. Kommunikaatioterapian muodossa tapahtuvissa keskusteluissa kiinnitetään huomio yksilöllisesti sekä kiusaajiin että uhriin. Kiusaaja ja kiusattu saadaan sitoutumaan uhrin auttamisprosessiin opettajan apuna. Keskustelu etenee Pikasin kehittelemän mallin mukaisesti seuraavasti:

1. Selvitetään kiusantekoon syyllistyneet.
2. Keskustelu kiusaamisesta epäiltyjen kanssa 3 - 6 -kertaa (näin ei ole hyvä, mitä asialle voisi tehdä ja oppilaiden ehdotusten seuraaminen).
3. Sovitaan, miten toimitaan.
4. Keskustelu uhrin kanssa (uhrin näkemys).
5. Keskustelu ryhmässä kaikkien asianomaisten kanssa.

(Penttilä 1993, 16.)

6.2 Olweuksen menetelmä

Olweus on kehittänyt interventio- eli harjoitusmenetelmän, jolla hän on saanut aikaan Norjassa erittäin hyviä tuloksia. Harjoitus-ohjelma perustuu koulussa olemassaolevaan sosiaalisen ympäristön käyttöön eli opettajiin, muuhun henkilökuntaan, oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa. Tärkeässä osassa ovat siis muut kuin psykologit ja kuraattorit, mutta jos heitä koulussa on, on heidän tehtävänään koulussa suunnittelu ja koordinointi, opettajien ohjaus, vanhempien ryhmät ja vaikeimpien tapausten hoito.

Harjoitusohjelman avainperiaatteita on kolme:

1. Kouluun pyritään luomaan ympäristö, jossa aikuinen osoittaa lämpöä, positiivista kiinnostusta ja paneutumista lapsen asioihin.
2. Koulussa on lujat rajat ei-hyväksyttävälle käyttäytymiselle.
3. Sääntöjen ja rajojen rikkomisesta käytetään johdonmukaisesti rangaistuksia.

Kohdat 2 ja 3 edellyttävät oppilaiden toimien tarkkailemista ja valvontaa. Aikuisilla on lisäksi selvä auktoriteettiasema. Ohjelman ala-tavoitteina ovat lisäksi:

1. Kiusaamisongelman havaitseminen ja tiedostaminen (myyttien purkaminen ongelman olemattomuudesta).
2. Aktivoida opettajat ja vanhemmat ongelmaa käsittelemään.
3. Kehittää selvät säännöt kiusaamista vastaan.

4. Tukea ja suojata uhreja.

(Penttilä 1993, 16-17.)

6.3 Salmivallin menetelmä

Christina Salmivallin mukaan kiusaamisen tehokkain vähentämiskeino on roolien purkaminen. Salmivalli antaa jokaiselle kiusaamista koskettaneelle taholle oman keinon purkaa roolinsa:

- Kaikki kiusaamisesta tietävät oppilaat: Kerro aikuiselle ja vaadi, että kiusaaminen lopetetaan. Se ei ole kantelemista, vaan oikeudenmukaisuutta.
- Kiusattu: Hae apua aikuisilta. Jos suinkin pystyt, yritä esittää kiusaajille välinpitämätöntä. Sekä vastahyökkäys että alistuminen voivat innostaa kiusaajaa lisää. Älä vastaa kiusaamiseen kiusaamisella, sillä se ei ratkaise ongelmaa.
- Kiusaaja: Lopeta heti kiusaaminen. Älä alistu siihen, että ryhmä odottaa sinun jatkavan entiseen malliin.
- Apuri: Lopeta avunantosi. Vastusta rohkeasti yllytystä ja mukaanhoukuttelua.
- Puolustaja: Jatka rohkeasti kiusatun puolustamista. Yritä tartuttaa rohkea asenteesi muihinkin, sillä yhdessä olette vielä vahvempia.
- Hiljainen myötäilijä: Älä rohkaise kiusaajaa nauramalla hänen teoilleen tai osoittamalla hänelle ihailua - hän ei ansaitse sitä. Osoita, ettet hyväksy kiusaamista.
- Kiusatun vanhemmat: Ota lapsen puheet kiusaamisesta heti vakavasti. Ota yhteyttä ainakin opettajaan ja tarvittaessa toisten lasten vanhempiin, koulun rehtoriin ja kunnan kouluviranomaisiin. Vaadi, että kiusaamiseen puututaan, mutta älä syyttele ketään. Älä lannistu.
- Kiusaajan vanhemmat: Älä hukkaa voimia häpeämiseen tai itsesyytöksiin, vaan toimi. Tee selväksi, että kiusaamisen on loputtava. Se on palvelus lapsellesi. Käsittele asiaa rohkeasti opettajan ja muiden lasten vanhempien kanssa. Myönnä tosiseikat, mutta älä muserru. Älä anna kenenkään juuttua syyllisten etsimiseen, vaan hakekaa ratkaisuja. Välinpitämättömyytesi nyt voi johtaa vaikeuksiin myöhemmin.

- Lapseni ei kiusaa ketään-vanhemmat: Vaikka olisit siitä vuorevarma, auta häntä oivaltamaan, että sivullisten passiivisuus pitää yllä kiusaamista.
- Opettaja: Tee selväksi, että vastuu kiusaamisen lopettamisesta kuuluu jokaiselle. Selvitä säännöllisesti esim. paperilappukyselyn tai palautelaatikon avulla, onko luokassa kiusaamista. Tee selväksi, mitä lapsi voi tehdä, on hän sitten kiusaaja, kiusattu, apuri tai vahvistaja.
(Salmivalli 1998, 14-15.)

Oppilaat eivät välttämättä ole tietoisia omista rooleistaan koulukiusaamisessa. Tämän vuoksi roolien purkaminen voi auttaa oppilaita itseään oivaltamaan oman osuutensa kiusaamistilanteissa.

7 TUTKIMUKSEN VIIITEKEHYS JA ONGELMAT

Koulukiusaaminen on vakava ongelma ja siihen vaikuttavat monenlaiset tekijät. Ei voida yksiselitteisesti sanoa, mistä kiusaaminen johtuu ja mikä sitä aiheuttaa. Ongelmaa tulee tarkastella monelta eri kantilta. On kuitenkin todettu, että mallioppiminen vaikuttaa koulukiusaamista lisäävästi. Lapset ja nuoret oppivat tiettyjä käyttäytymismalleja kotoaan ja kodin ulkopuolelta, mm. väkivaltavihteestä.

Kiusaamisella on eri muotoja, fyysinen ja psyykinen kiusaaminen, sekä suora ja epäsuora tapa kiusata. Fyysinen ja suora kiusaaminen ovat helpommin havaittavia kiusaamisenmuotoja, mutta psyykkistä ja epäsuoraa kiusaamista ei välttämättä ole helppoa nähdä. Koulukiusaamisen yksi ongelma onkin sen tiedostaminen. Jos ongelmasta ei tiedetä, on sitä vaikeaa estää. Kiusaaminen heikentää oppimisilmapiiriä ja se koskettaa siten koko luokkaa. Siksi koulukiusaamisen ehkäisemiseksi täytyy tehdä paljon töitä.

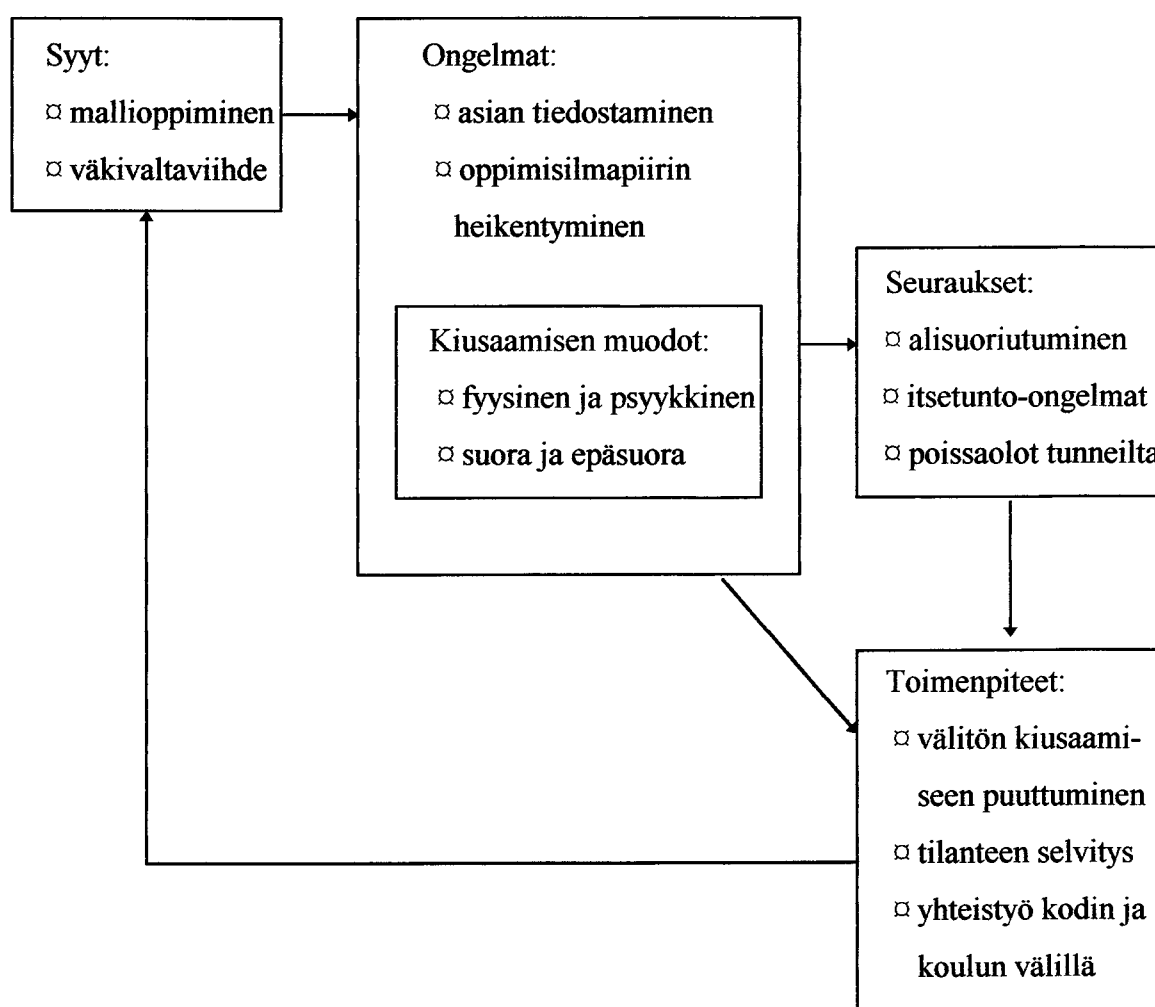
Kiusaamisen seuraukset voivat olla sekä psyykkisiä että fyysisiä. Molemmat vaivat aiheuttavat alisuoriutumista. Kiusaaminen saattaa vaikeuttaa kiusatun koulunkäyntiä ja myös elämää koulun ulkopuolella. Itsetunto-ongelmat ovat tyypillisiä koulukiusatulle.

Jotta kiusaamisen ikäviltä seurauksilta voisi välttyä, tulisi kiusaamiseen puuttua välittömästi ja kiusaamistilanteet tulisi selvittää perinpohjaisesti. Koulun ja kodin yhteistyö on tärkeää. Siten kiusaamista voidaan paremmin ehkäistä ja vanhempien on hyvä olla tietoisia koulussa tapahtuvista asioista. Lapsen on helpompaa olla, kun läheiset ihmiset tietävät häntä koskevista vaikeistakin asioista.

Tässä tutkimuksessa selvitän mm. syitä liikuntatunneilla esiintyvään kiusaamiseen. Tutkin myös, millaisia muotoja kiusaaminen liikuntatunneilla saa. Onko kiusaaminen fyysistä vai psyykkistä, suoraa vai epäsuoraa? Voisi olettaa, että liikuntatunneilla olisi matalampi kynnyks kiusata myös fyysisesti, koska tunneilla toimitaan enemmän koko keholla kuin tavallisilla luokkatunneilla. Tällöin myös seuraukset voivat olla psyykkisten seurausten lisäksi fyysisiä. Liikuntatunneilla arkuus ja huono itsetunto, sekä

alentunut oppimismotivaatio korostuvat. Oppilailla on usein näkyvä rooli liikuntatunneilla ja on vaikeampaa olla osallistumatta tunnin kulkuun kuin luokkaopetuksessa.

Opettajan saattaa olla vaikeaa havaita liikuntatunneilla, vapaassa tilassa tapahtuvaa kiusaamista. Siksi haluankin selvittää, kuinka tietoisia opettajat oppilaiden mielestä ovat siellä tapahtuvasta kiusaamisesta (kuvio 1).

KUVIO 1 Koulukiusaamiseen liittyviä tekijöitä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, missä määrin ja minkälaista koulukiusaamista liikuntatunneilla esiintyy. Kuten aikaisemmin totesin, (ks. s. 5) tyttöjen kiusaamistavat ovat raaistuneet ja he käyttävät enemmän fyysistä väkivaltaa kuin aikaisemmin. Liikuntatunneilla toimitaan koko keholla. Voisi olettaa, että siellä syntyy helposti tilanteita, missä fyysistä kiusaamista voisi tapahtua. Haluankin mm. tutkia, kuinka yleistä fyysinen kiusaaminen liikuntatunneilla on.

Aikaisempien tutkimusten mukaan koulukiusaamista tapahtuu sekä maalais- että kaupunkikouluissa. Haluan selvittää, minkälainen tilanne on maalais- ja kaupunkikouluissa liikuntatuntien osalta. Tutkin myös tarkemmin kiusaamisen laatua ja sitä, keihin se kohdistuu ja ketkä kohdistavat kiusaamista muihin. Aikaisempia tutkimuksia juuri liikuntatuntien aikana tapahtuvasta koulukiusaamisesta on hyvin vähän. Siksi koin erittäin tärkeänä selvittää, kuinka yleistä liikuntatunneilla tapahtuva kiusaaminen on ja millaisia muotoja kiusaaminen siellä saa.

Pääongelma: Missä määrin ja minkälaista koulukiusaamista liikuntatunneilla esiintyy?

- Alaongelmat:
1. Onko kiusaamisessa eroja maalais- ja kaupunkikoulujen sekä eri luokka-asteiden välillä?
  2. Ketkä kiusaavat?
  3. Keitä kiusataan?
  4. Onko oppilaita, jotka ovat sekä kiusattuja että kiusaajia?
  4. Missä kiusataan?
  5. Minkälaisissa tilanteissa kiusataan?
  6. Millä tavoin kiusataan?

8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

8.1 Mittausmenetelmät

Tutkimuksessa käytetään kyselylomaketta (liite 1), jonka pohjana on Marvailan (1995) yläasteen kouluissa käyttämä kysely. Olen täydentänyt ja soveltanut lomaketta sellaiseksi, että saisin omaa tutkimusaluettani parhaiten koskevia kysymyksiä. Kyselylomakkeen alussa on lyhyt määritelmä oppilaille koulukiusaamisesta, jotta oppilaat ymmärtäisivät paremmin, mitä koulukiusaaminen on. Kyselylomakkeessa osa kysymyksistä on kyllä / ei -tyyppisiä kysymyksiä ja osa luokitteluasteikollisia valintavaihtoehtokysymyksiä. Lisäksi kyselyssä on avoimia kysymyksiä, joilla halusin saada oppilailta syvällisempää tietoa mm. kiusaamiskokemuksista. Kyselyssä on oma osa-alue kiusatuille ja kiusaajille. Sillä pyrin saamaan selville sekä kiusattuna olemiseen että kiusaamiseen liittyviä seikkoja. Tulosten analysoinnissa käytettiin apuna SPSS- ohjelmaa.

Kyselylomaketutkimuksen lisäksi tein laadullisen tutkimuksen, joka suoritettiin ainekirjoituksella. Siihen osallistuivat eri oppilaat kuin kyselylomakkeella tehtyyn tutkimukseen. Oppilaille annettiin kolme ainekirjoitusaihetta, jotka käsittelivät koulukiusaamista. Aiheet olivat: 1. Koulukiusaaminen meidän liikuntatunneilla. 2. Koulukiusaaminen meidän koulussa. ja 3. Miksi liikuntatunneilla kiusataan? Oppilaita pyydettiin kirjoittamaan ensisijaisesti aiheesta koulukiusaaminen liikuntatunneilla. Muilla otsikoilla halusin varmistaa, että kaikille löytyy otsikko, josta pystyy kirjoittamaan. Pyysin oppilaita kirjoittamaan lähinnä omia kokemuksia koulukiusaamisesta. Ainekirjoituksella halusin saada syvällisempää ja henkilökohtaisempaa tietoa koulukiusaamisesta ja sen vaikutuksista oppilaisiin.

8.2 Koehenkilöt

Kyselylomaketutkimuksen koehenkilöiksi valitsin harkinnanvaraisesti kahden maalaiskoulun ja yhden kaupunkilaiskoulun ala-asteen 4. - 6. -luokkalaiset.

Maalaiskouluista tutkimukseen osallistui kaikki 4. - 6. -luokkalaiset oppilaat ja kaupunkikoulusta vain osa oppilaista. Halusin otokseen oppilaita sekä kaupunkikouluista että maalaiskouluista, sillä halusin selvittää, onko koulukiusaaminen enemmän kaupunkikoulujen vai maalaiskoulujen ongelma? Yhteensä kyselylomaketutkimukseen osallistui 247 oppilasta, joista tyttöjä oli 124 ja poikia 122. Maalaiskouluista kyselyyn osallistui yhteensä 130 oppilasta ja kaupunkikoulusta 117 oppilasta. Oppilaista neljäsluokkalaisia oli 70, viidesluokkalaisia 73 ja kuudesluokkalaisia 103.

Laadullisen tutkimuksen perusjoukoksi valitsin eräältä kaupunkikoulun ala-asteelta sattumanvaraisesti yhden kuudennen ja yhden viidennen luokan oppilaat. Heitä oli yhteensä 48 oppilasta, joista kuudennella luokalla oli 26 ja viidennellä 22 oppilasta.

8.3 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin toukokuussa 1998 kyselylomakkeen avulla (liite 1). Kysely esitettiin ennen varsinaista kyselyä esikyselyllä, johon vastasivat yhden jyväsyläläisen koulun ala-asteen 4. luokan oppilaat. Esitestauksen perusteella täsmensin hieman kyselyä. Varsinaisessa kyselyssä kävin itse viemässä lomakkeet kouluille, jossa luokkien opettajat suorittivat kyselyt oppilaille. Kyselyt suoritettiin oppilaille normaalissa luokkatilanteessa oman opettajan valvonnassa.

Ainekirjoitus suoritettiin marraskuussa 1998. Se kirjoitettiin luokkatilassa, jossa opettaja valvoi oppilaiden kirjoitusta. Oppilaille luettiin pro gradu- tutkielmastani kappale ” Uhrin oma kertomus ”. Sillä halusin saada oppilaat suhtautumaan asiaan vakavasti ja rohkaista heitä kirjoittamaan avoimesti omista tunteistaan.

8.4 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Reliabiliteetti ja validiteetti muodostavat yhdessä tutkimuksen luotettavuuden. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksessa käytettyjen mittarien pätevyyttä mitata

tutkittua asiaa. Validiudeltaan hyvä mittari mittaa sitä, mitä sen halutaankin mittaavan. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittauksessa esiintyvien satunnaisvirheiden puuttumista. (Coolican 1994, 50-57.)

Tekemäni kysely mittasi suurimmalta osin asioita, joita halusinkin saada selville. Joitakin kysymyksiä olisi tosin voinut tarkentaa. Kysymys, jossa tutkin oppilaiden liikuntaharrastuneisuutta jäi käyttämättä kokonaan. Lähes jokaisella oppilaalla oli pitkä luettelo harrastuksia. Vastauksista tuli ilmi, että oppilaat nimesivät lajin harrastukseksi, vaikka he tekisivät sitä vain silloin tällöin. Olisin tällä kysymyksellä halunnut tietää liikunnan harrastamisen yhteydet kiusaamiseen. Sain ainekirjoituksesta lisää syvyyttä tutkimukseeni, niin kuin olin toivonutkin. Oppilaat eivät kyselyissä vastanneet kovinkaan paljon omia kokemuksiaan valintavaihtoehtoisten kysymysten lisäksi.

Kun oppilailta kysyttiin, kuinka paljon he tietävät luokassaan olevan kiusattuja ja kiusaajia, olivat vastaukset hyvin kirjavia ja poikkesivat todellisista lukumääristä. Esimerkiksi eräällä luokalla oli peräti kahdeksan kiusaajaa ja viisi kiusattua ja silti moni oppilas vastasi, ettei luokalla ollut ainoatakaan kiusattua tai kiusaajaa. Jollakin luokalla oli puolestaan vain yksi kiusattu ja oppilaat saattoivat arvioida olevan viisi kiusattua ja kymmenen kiusaajaa. Joko oppilaat eivät olleet vastauksissaan rehellisiä tai he eivät olleet asioista tietoisia. Saattaa myös olla, että oppilaille oli erilaisia käsityksiä siitä, mitä koulukiusaaminen on. Tuloksia ei voida tämän mukaan pitää kovin pysyvinä. Tutkimus antoi kuitenkin samansuuntaisia tuloksia kuin aikaisemmatkin tutkimukset.

9 TULOKSET

9.1 Kiusattujen osuus liikuntatunneilla

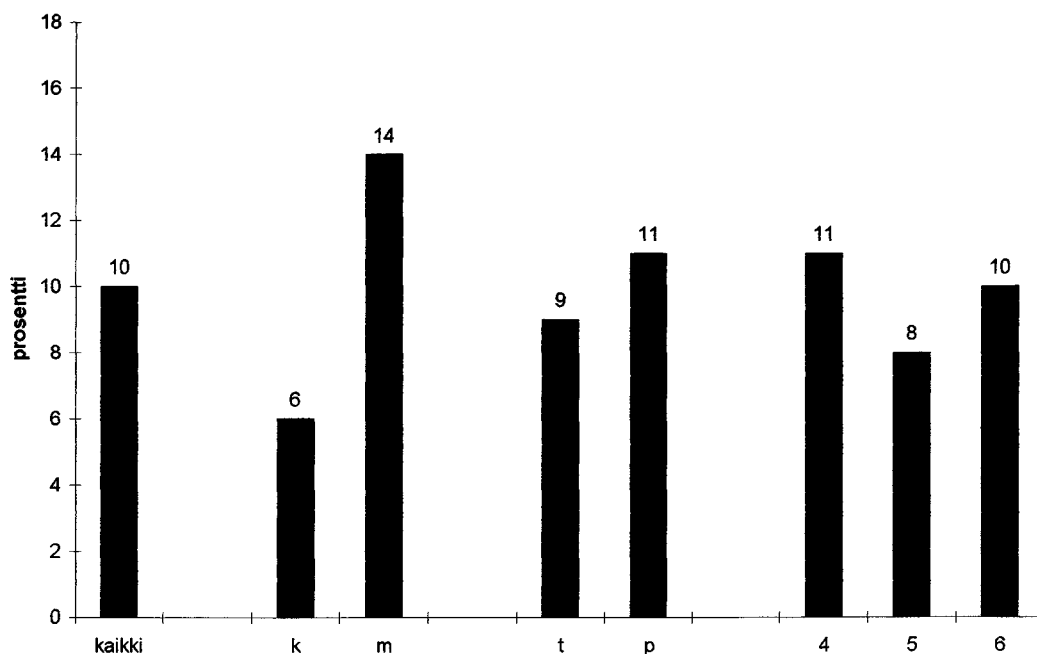
Kyselylomakkeella tehdyn tutkimuksen mukaan koulukiusattuja oli liikuntatunneilla 247 oppilaasta 24 eli 10 % (Kuvio 2). Kiusattujen määrä on yhdensuuntainen aikaisemmin esittämäni Olweuksen tutkimustuloksen kanssa, jossa 3.-6. - luokkalaisista oppilaista kiusatuksi joutuu 11 - 12 % (ks. s. 4). Tutkin vain liikuntatunneilla tapahtuvaa kiusaamista, joten on vaikeaa arvioida, onko kiusaaminen näissä kouluissa yhtä yleistä muiden tuntien aikana kuin liikuntatunneilla. Marvailan (1995, 31) yläasteella tekemän tutkimuksen mukaan liikuntatunneilla kiusatuksi joutui 6 % oppilaista, joten tämän mukaan osuus on hieman korkeampi ala-asteella tekemässä tutkimuksessani.

Tutkin Khin neliön avulla, onko maalaiskouluilla ja kaupunkikoululla eroa kiusatuksi joutumisessa (kuvio 2). Maalaiskouluissa kiusattuja oli 130 oppilaasta yhteensä 18 (14 %) ja kaupunkikoulussa 117 oppilaasta 6 (6 %). Ero oli melkein merkitsevä ($p = 0.021$, $df = 1$, $p < 0.05$). Koulun sijainnilla on merkitystä kiusatuksi joutumisessa, mutta toisin kuin päin kuin voisi olettaa. Tulosta voi pitää ehkä hieman yllättävänä (kuvio 2). Voisi olettaa, että kaupunkikouluissa olisi enemmän ongelmia kuin maalaiskouluissa. Osittain kaupunkikoulun alhaista kiusaamista voidaan selittää sillä, että heillä oli hieman ennen kyselyäni suoritettu koulukiusaamista ehkäisevä kampanja. Oppilaat olivat mahdollisesti tiedostaneet ongelman vakavuuden ja muuttaneet siten käyttäytymistään.

Kiusattuja poikia oli 13 eli 11 % ja tyttöjä 11 eli 9% (kuvio 2). Khin neliön perusteella tyttöjen ja poikien ero ei ole merkitsevä kiusatuksi joutumisessa. Aiemmin esittämässäni tutkimuksissa (ks. s. 4) pojat joutuvat enemmän kiusatuiksi koulussa kuin tytöt. Voisi olettaa, että tytöt fyysisesti heikompina joutuisivat useammin kiusaamisen kohteiksi kuin pojat. Toisaalta pojilla on enemmän taipumusta kiusaamiseen kuin työillä

(ks. s. 5). Yleensä ala-asteikäiset hakeutuvat enimmäkseen oman sukupuolen edustajan seuraan ja siten tytöt eivät joudu yhtä paljon kiusatuiksi tyttöseurassa kuin pojat poikaseurassa.

Luokka-asteella ei näyttänyt olevan paljoa merkitystä kiusaamisen esiintyvyyteen. 4.-luokan oppilaista kiusattuja oli 11 %, 5.-luokan oppilaista 8 % ja 6.-luokan oppilaista 10 % (kuvio 2).

n = 247	117	130	124	122	70	73	103
---------	-----	-----	-----	-----	----	----	-----

Khin neliö ja

merkitsevyytaso 5.335, *

-

-

kaikki = koko aineiston oppilaat

k = kaupunkikoulun oppilaat

m = maalaiskoulujen oppilaat

p = pojat

t = tytöt

4 = 4.- luokan oppilaat

5 = 5.- luokan oppilaat

6 = 6.- luokan oppilaat

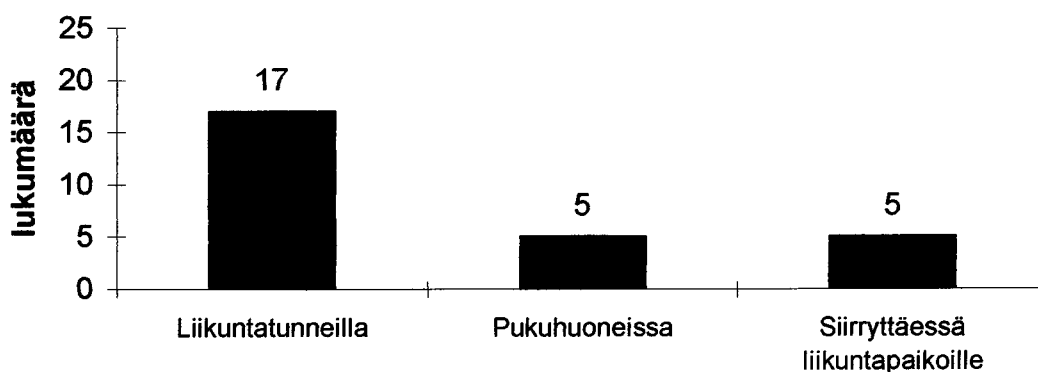
* = melkein merkitsevä, $p < .05$

KUVIO 2 Kiusattujen prosentuaaliset osuudet

9.2 Kiusatuksi joutumispaikat

Kiusattujen vastausten mukaan 27 kiusaamistapauksesta 17, eli 63 % tapahtuu liikuntatuntien aikana. Pukuhuoneissa ja liikuntapaikoille siirryttäessä tapahtuu molemmissa 5 kiusaamistapausta eli 19 % kiusaamisesta (kuvio 3). Suurinta osaa kiusatuista oppilaista kiusataan liikuntatunneilla, jossa opettaja on läsnä. Oppilaita

kiusataan myös paljon tilanteissa, missä opettaja ei ole valvomassa. Pukuhuone tilanteissa ja siirryttäessä liikuntatunneille kiusaamisen kynnyks saattaa alentua juuri opettajan kontrollin puuttuessa ja tämän vuoksi opettajan tulisikin kiinnittää erityistä huomiota myös siellä tapahtuvaan kiusaamiseen.

KUVIO 3 Kiusatuksi joutumispaikat

Tytöistä 7 ilmoitti joutuneensa kiusatuksi liikuntatunneilla. Pukuhuoneissa ja siirryttäessä liikuntapaikoille joutui kiusatuiksi molemmissa 3 tyttöä. Pojista 10 joutui kiusatuksi liikuntatunneilla. Pukuhuoneissa ja siirryttäessä liikuntapaikoille kiusattiin molemmissa 2 poikaa (taulukko 1). Erot poikien ja tyttöjen kiusaamispaikoissa ovat pienet. Silti voidaan havaita, että tytöt joutuvat kiusatuiksi suhteellisesti enemmän tilanteissa, missä opettaja ei ole läsnä. Tyttöillä yhteensä lähes puolet kiusatuksi joutumisesta oli pukuhuoneissa ja siirryttäessä liikuntapaikoille. Kiusaavien tyttöjen ei tarvitse silloin pelätä opettajan suhtautumista tilanteeseen. Täten kiusaamisen kynnyks alenee. Pojista suurin osa joutui kiusatuksi liikuntatunneilla.

TAULUKKO 1 Paikat, missä tytöt ja pojat joutuvat kiusatuiksi

	Tytöt lkm	Pojat lkm
1. Liikuntatunneilla	7	10
2. Pukuhuoneissa	3	2
3. Siirryttäessä liikuntapaikoille	3	2
Yhteensä	13	14

9.3 Kiusatuksi joutumistilanteet

Liikuntatunneilla kiusatuista 8 eli kolmasosa koki joutuvansa kiusatuksi joukkueisiin jaettaessa. 18 oppilasta eli 2/3 koki joutuvansa kiusaamisen kohteeksi pelien ja harjoitusten aikana (taulukko 2). Oppilaat eivät ilmoittaneet muita tilanteita, missä kiusaamista tapahtui. Vaikka pienempi osa oppilaista joutuikin kiusatuksi joukkueisiin jaettaessa, kannattaa opettajan silti kiinnittää huomiota tapoihin, millä joukkueet valitaan.

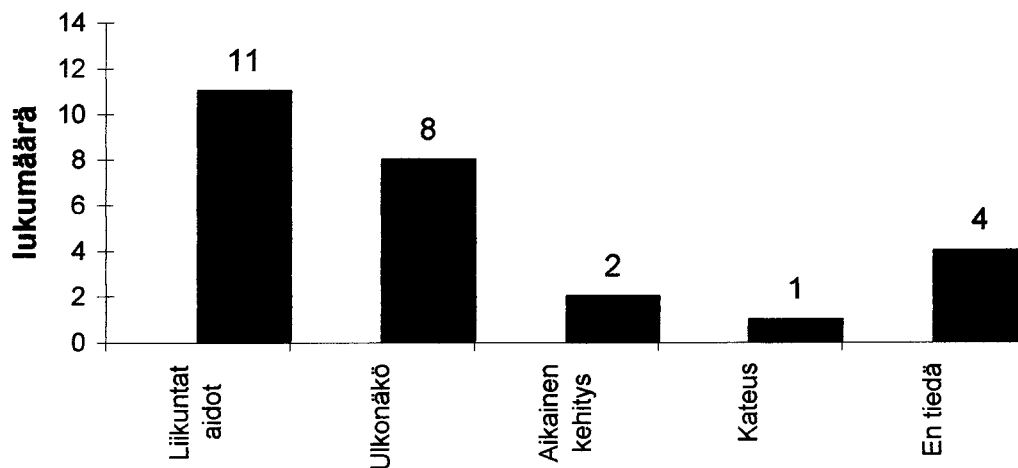
TAULUKKO 2 Kiusatuksi joutumistilanteet

	lkm	%
1. Joukkueisiin jaettaessa	8	31
2. Pelien ja harjoitusten aikana	18	69
Yhteensä	26	100

Tytöistä 7 joutui kiusatuksi pelien ja harjoitusten aikana ja 5 joukkueisiin jaettaessa. Pojista 11 joutui kiusatuksi pelien ja harjoitusten aikana ja 3 joukkueisiin jaettaessa. Tytöt joutuivat hieman useammin kiusatuiksi joukkueisiinjakotilanteissa kuin pojat. Ilmeisesti tytöt ilmaisevat joukkueisiinjakotilanteissa poikia selvemmin, jos joukkuejaot eivät miellytä. Toisaalta pojat voivat myös olla reilumpia hyväksymään eritasoisia liikkujia omaan joukkueeseensa. Pojilla suurin osa kiusaamisesta tapahtui pelien ja harjoitusten aikana.

9.4 Kiusatuksi joutumisen syyt

Oppilaiden omien arvioiden mukaan suurin syy kiusatuksi joutumisessa olivat liikuntataidot. Liikuntataitojen takia kiusattiin 11 oppilasta. Seuraavaksi yleisin syy oli ulkonäkö, jonka takia kiusattiin 8 oppilasta. Oppilaista 4 ei tiennyt syytä kiusaamiseensa. Muiksi syiksi ilmoitettiin mm. aikainen kehitys ja kateus (kuvio 4). Tyttöillä ja pojilla kiusaamisen syyt olivat melko samanlaisia. Pojilla tosin aikaisen kehityksen takia ilmenevää kiusaamista ei esiintynyt lainkaan.

KUVIO 4 Kiusatuksi joutumisen syyt

Kiusaamiseen on monenlaisia syitä ja niitä voi usein olla vaikeaa ennalta arvata. Ainekirjoituksessa oppilaat kertoivat eniten kiusaamisen syiksi liikuntataidot:

” Liikkatunneilla syrjitään yleensä niitä, jotka eivät ole niin lahjakkaita. Itse olen saanut kärsiä siitä vuosien varrella. Yleensä tulee huomautuksia, huutoja ja viimeisenä joukkueeseen.”

” Minua on kiusattu liikuntatunneilla, yleensä se alkaa siitä kun ei osaa jotain. Minun havainnot ovat, että ne jotka kiusaa yrittää olla parempia ja niitä joita kiusataan, ovat yleensä huonoja joissain lajeissa tai ei niin hyvännäköisiä kuin muut. Jos on huono jossain, ei kukaan ota joukkueeseen.”

”Meidän luokalla on yksi poika, jota kiusataan liikuntatunneilla, kun se ei ole oikein hyvä missään. Sit aina, kun se menee sählyssä maaliin niin pojat sanoo tuo imuri nyt ainakaan ei mee maaliin.”

” Meidän luokalla on kaksi kiusattua. Toinen on lihava hermoheikko, joka hermostuu joka asiasta ja toinen ärrävikainen ärsyttävä. ”

” Meidän luokassa on yks, jota kiusataan aina. Liikkatunneilla ei kiusata, mutta tunnin alussa ja lopussa kiusataan. Sitä kiusataan siksi koska se ärsyttää. Sitä hakataan ja potkitaan. Yks ei voi sietää sitä jatkää. ”

9.5 Kiusattujen kokemat kiusaamistavat

Kiusaamistavoista selvästi yleisimmäksi kiusatut kokivat henkisen kiusaamisen muodon, haukkumisen. Tällä tavalla kiusattiin yhteensä 15 oppilasta eli 54 % kiusaamisesta tapahtui haukkumalla. Seuraavaksi yleisin tapa oli sulkea oppilas pois ryhmästä, jonka uhriksi joutui 9 oppilasta eli kolmasosa kiusatuista. Muiksi tavoiksi oppilaat nimesivät mm. potkimisen, repimisen, tavaroiden varastamisen ja halveksuvan katseen (taulukko 3).

TAULUKKO 3 Tavat, joilla kiusattuja kiusataan

	lkm	%
1. Haukkumalla	15	54
2. Sulkemalla pois ryhmästä	9	32
3. Potkimalla/ repimällä	2	7
4. Varastamalla tavaroita	1	4
5. Katsomalla halveksuvasti	1	4
	n= 28	100

Tyttöjä kiusattiin eniten huomaamattomalla henkisen kiusaamisen muodolla, eli sulkemalla oppilas pois ryhmästä. Tytöistä 6 joutui kiusatuksi tällä tavalla. Seuraavaksi yleisin tapa oli haukkuminen, jolla tavalla kiusattiin 5 tyttöä. Tyttöillä ei esiintynyt lainkaan fyysisen väkivallan muotoja kuten potkimista ja repimistä. Pojista 10 koki joutuvansa haukkumisen kohteeksi, kolme koki itsensä suljetuksi pois ryhmästä ja repimisen, potkimisen ja tavaroiden varastelun kohteeksi joutui yhteensä 3 poikaoppilasta. Tyttöjen kiusaamistavat näyttivät olevan huomaamattomampia kuin poikien. Tytöt joutuivat kiusatuiksi epäsuoremmilla kiusaamistavoilla. Tämän vuoksi opettajan saattaa olla vaikeampaa havaita tyttöjen liikuntatunneilla tapahtuvaa kiusaamista, kuin poikien suurempaa ja avoimempaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa.

Ainekirjoituksessa oppilaat kertoivat kiusaamistavoiksi lähinnä haukkumisen ja fyysisen väkivallan, kuten hakkaamisen ja kamppaamisen. Kukaan oppilaista ei maininnut epäsuoria kiusaamistapoja. Saattaa olla, että oppilaat eivät ymmärtäneet epäsuorien menetelmien olevan myös kiusaamista.

” Liikuntatunneilla kiusataan ja nauretaan jos tekee väärin, kaatuu... Se on sama, kuin äidinkielen tunnilla, jos lukee väärin tai matematiikan tunnilla jos vastaa väärin. Aletaan nälvimään ja aina kun katsoo toisiin ruvetaan nauramaan. Virheitä saa tehdä, mutta miksi niille nauretaan? ”

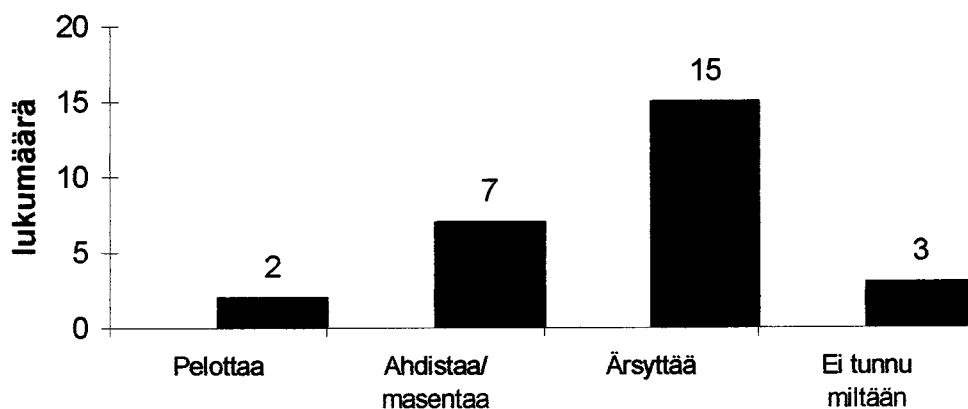
”Minulla on paljonkin kokemuksia kiusattuna olemisesta. Kaikista eniten minusta ärsyttää kun joku alkaa haukkumaan siitä kun syöttää jollekin muulle kun sille. Kerran minut hakattiin siitä, kun en saanut syöttöä kiinni. Se johtuu lähinnä siitä, että olen rupu kaikissa pallopeleissä”

”Mua ja mun kaveria kiusataan liikkatunneilla. Ne huutelee kaikkee jos ei osaa jotain tehdä.”

”Liikuntatunneilla kiusataan kamppaamalla, käyttämällä kokoaan, haukkumalla ym. Joillakin liikkatunneilla on juuri tällaista.”

9.6 Kiusatuksi joutumisen kokeminen

Koulukiusatuksi joutuminen ei ole koskaan mukava kokemus. Näin antoivat myös tutkimuksen oppilaat tuloksissa ymmärtää. Koulukiusaaminen koettiin eniten ärsyttävänä kokemuksena. 15 oppilasta kertoi ärsyntyvänsä kiusaamisesta ja 7 oppilaalle kiusaaminen aiheutti ahdistuksen/ masennuksen tunteita. Loput oppilaat kokivat, että kiusaaminen ei tunnu milteään tai kiusaaminen pelottaa (kuvio 5). Luokkasteittaisista vertailuista kävi ilmi, että ainoastaan neljäsluokkalaiset kokivat kiusaamisen pelottavana.

KUVIO 5 Kiusattuna olemisen kokeminen

Ainekirjoituksissa oppilaat kertoivat koulukiusaamisen tuntuvan ikävältä. Oppilas kokee helposti itsessään olevan jotain vikaa joutuessaan kiusatuksi. Tällöin oppilas saattaa hävetä omia kiusaamisen kohteeksi joutuvia piirteitään. Harva kiusattu on niin vahva, ettei välitä kiusaamisesta ja kokee ongelman olevan enemmän kiusaajalla kuin hänellä itsellään.

”Joskus liikuntatunneilla kuulee: Hei ei sinne, et sä osaa? tai Oi joi tuliko hiki? Onko pontsolla huono kunto? Joskus sanotaan jollekin, joskus minulle. Se ei tunnu hyvältä, ei

todellakaan. Joskus tunnen, että nyt tolle vois sanoa, kun se on muakin haukkunut, mut yrittän pitää ne sanat sisälläni, mut joskus se tulee, se tulee vaan.”

” Joskus minua on haukuttu läskiksi. Ja se ei todellakaan ole mukavaa.”

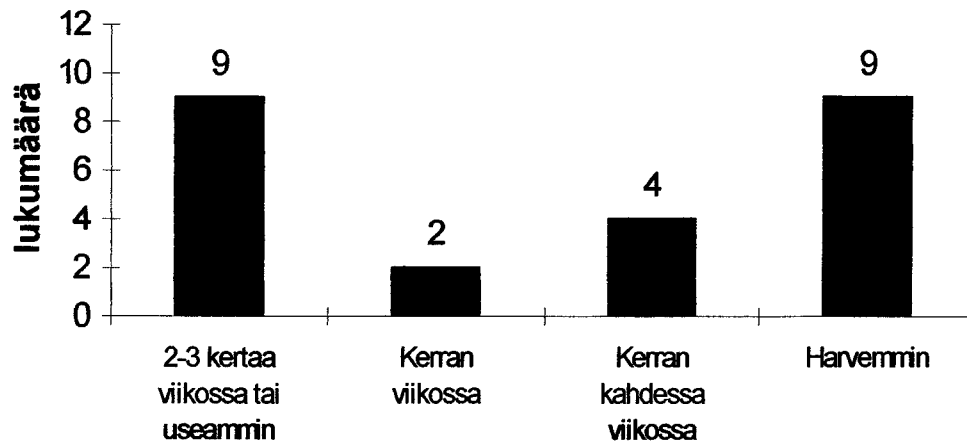
” Kiusaaminen on tosi tyhmää. Jos pelissä tönäisee toista niin hän haluaa kostaa ja haukutaan aina epäonnistumisesta. Joka liikuntatunti. Tuntuu todella ilkeältä, aina on riitoja ja vihaamista ja pelistä ei tule mitään. ”

” Joskus jos minulle on tapahtunut jotain tyhmää, olen liukastunut tai jotakin, kaverit saattavat ruveta nauramaan ja minua rupeaa hävettämään. Se ei ole kivaa! Tuntuu että minä olen ihan tyhmä ja ettei kukaan halua olla minun kanssa. ”

”Nykyään en kiusaajistani välitä, kiusaajathan ovat pieniä lapsia jotka purkavat tunteita pahoilla sanoilla. Olisinhan mä voinu aina sanoa vastaan haukkumalla. Mutta mitä se hyödyttäisi, miksi pitäisi alentua sellaisten kiusaajien tasolle. Tosi typerää! Nykyään otan ne vitsinä, koska eihän kukaan halua olla yhtä sikamainen kuin kiusaajat.”

9.7 Kiusatuksi joutumisen useus

Kiusatuista 9 koki tulevansa kiusatuksi 2 - 3 kertaa viikossa tai useammin. Kerran viikossa kiusattuja oli 2, kerran kahdessa viikossa 4 ja harvemmin kiusattuja oli 9 (kuvio 6). Varsin moni kiusatuista joutui kiusaamisen kohteeksi 2 - 3 kertaa viikossa. Tällöin oppilas on kiusattuna lähes jokaisella liikuntatunnilla. Toistuva kiusatuksi joutuminen alentaa varmasti liikunnan iloa ja suorituskykyä tunneilla. Oppilas ei mahdollisesti uskalla yrittää parastaan ja jatkuva lannistaminen vie oppilaan motivaation oppia.

KUMIO 6 Kiusatuksi joutumisen useus

Tulosten mukaan pojat joutuvat tyttöjä useammin kiusatuiksi. Pojista 6 joutuu kiusatuksi 2 - 3 kertaa viikossa, kun vastaava määrä tytöillä on 3. Kerran viikossa kiusattuja poikia on 4 ja tyttöjä ei lainkaan. Suurin osa tytöistä joutuu kiusatuksi harvemmin kuin kerran kahdessa viikossa. Maalais- ja kaupunkikoulujen välillä kiusaamisen yleisyydessä oli myös suuria eroja. Maalaiskouluissa peräti 8 oppilasta joutuu kiusaamisen kohteeksi 2 - 3 kertaa viikossa. Kaupunkikoulussa vain yksi joutuu kiusatuksi niin usein. Kaupunkikoulussa suurin osa kiusatuista joutuu kiusatuksi harvemmin kuin kerran kahdessa viikossa.

Luokka-asteella näytti myös olevan yhteyttä kiusaamisen esiintymistiheyteen. Päinvastoin kuten saattaisi olettaa, neljännellä luokalla kiusaamista tapahtui useimmin ja harvimmin kuudennella luokalla. 2 - 3 kertaa viikossa kiusattuja oli neljännellä luokalla 5, viidennellä luokalla 3 ja kuudennella vain 1. Murrosikää lähestyessä kiusaaminen näyttäisi harvenevan.

9.8 Kiusaamisen seuraukset uhuriin

Suurin osa kiusatuista koki kiusaamisella olevan seurauksia liikuntatunteihin osallistumiseen. Selvästi eniten koettiin arkuutta osallistua peleihin / harjoituksiin. Seuraavaksi eniten esiintyi keskittymisvaikeuksia. Muita seurauksia olivat mm. poissaolot tunneilta, kavereiden menettäminen, kiusaajan vihaaminen sekä pelko ja häpeä. Viisi oppilasta ei kokenut kiusaamisella olevan seurauksia (taulukko 4). Oppilaista ainoastaan pojat reagoivat kiusaamiseen olemalla pois tunneilta. Lisäksi he kaikki olivat viidennen luokan oppilaita.

TAULUKKO 4 Kiusaamisen seuraukset uhuriin

	lkm
1. Poissaolot tunneilta	2
2. Arkuus osallistua peleihin/ harjoituksiin	11
3. Keskittymisvaikeudet	5
4. Kavereiden menetys	2
5. Kiusaajan vihaaminen	1
6. Pelko ja häpeä	1
7. Ei seurauksia	5
n = 27	

Ainekirjoituksessa tuli esille sekä henkisiä että fyysisiä seurauksia. Oppilaat kertoivat kokevansa mm. pelkoa ja häpeää sekä fyysisiä vammoja. Yllättävältä tuntui se, miten luonnollisesti oppilaat suhtautuivat fyysiseen väkivaltaan. Oppilaat pitivät jokseenkin tavanomaisena sitä, että oppilasta lyödään ja potkitaan.

” Minua kiusataan välillä potkimalla, haukkumalla ja tönimällä liikkatunneilla. Tuntuu pahalta. Siitä tuli mulle mustelmia ja haavoja.”

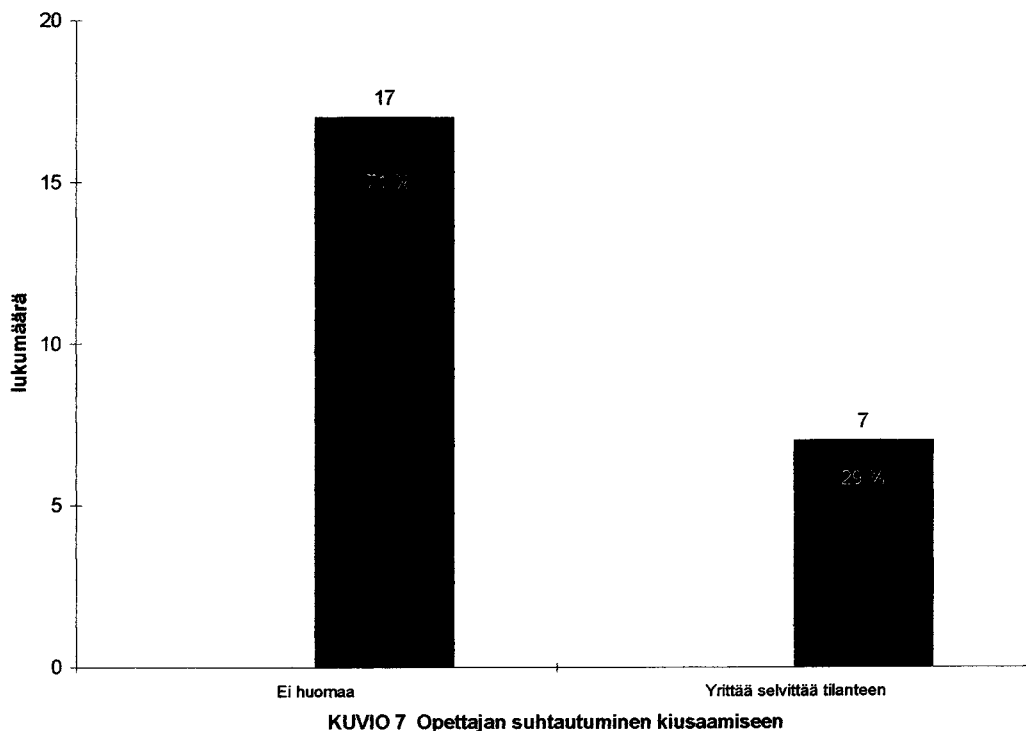
”Minua on hakattu välitunnilla. Minua ei hakattu kuin 4 - 5 kertaa. Se tuntui tosi pahalta, kun ei kunnolla uskaltanut mennä kouluun.”

”Kiusaaminen ei vaikuta koulunkäyntiin paitsi joskus kun sattuu joku vakava onnettomuus esim. Piipin pää osuu johonkin kovaan paikkaan tai sitä hakataan kun se on niin pervo jätkä. Ihan oikeesti määkin joskus hakkaan sitä. ”

” Aika usein tuntuu siltä, ettei uskalla olla oma ittensä vaan pitää aina esittää jotain muuta.”

9.9 Opettajan suhtautuminen kiusaamiseen

Kun oppilailta kysyttiin, kuinka opettaja suhtautuu kiusaamiseen, 71 % ilmoitti, ettei opettaja huomaa sitä (kuvio 7). Loput vastasivat opettajan yrittävän selvittää tilanteen. Pojat ja tytöt kokivat molemmat hyvin vahvasti, ettei opettaja huomaa kiusaamista. On ymmärrettävää, että tyttöjen kiusaaminen, joka tapahtuu usein pukuhuoneissa opettajalta piilossa ja on tavoiltaan huomaamattomampaa kuin poikien, jää opettajalta näkemättä. Yllättävää sen sijaan on se, että poikien avoimempi ja suurempi henkinen ja fyysinen kiusaaminen jää opettajalta huomaamatta. Peräti 69 % pojista koki, ettei opettaja huomaa kiusaamista.

Myös ainekirjoituksista käy ilmi se, että opettajilta jää paljon kiusaamisesta näkemättä. Oppilaita kiusataan usein niin, että opettaja ei sitä ole näkemässä. Opettajien tulisi olla enemmän tietoisia kiusaamisesta ja jos he tietävät siitä, tulisi kiusaamiseen ehdottomasti puuttua:

” Opettaja ei suhtaudu kiusaamiseen mitenkään. Vaan istuu ja juo kahvia ja syö leipää.”

” Ennen elämä oli aika tyhmää. Kaikki kiusasivat minua. Opet ei välittänyt mitään siitä. Minua haukuttiin läskiksi ja tyhmäksi. Minua tönittiin ja kampittiin. ”

” Tänäkin vuonna mua on kiusattu vähän. Monena päivänä yks kuukki on hakannut mua. Kerrankin se löi mua selkään yhden harjoittelijan silmien alla. Se harjoittelija vaan sano et rakkaudesta se hevonenkin potkii. ”

” Minua on kiusattu aika paljon. Mua tönitään ja potkitaan ja kiusataan muuten vaan. Kiusaajat joutuvat opettajan puheille. Opettaja suhtautuu todella hyvin, jos joku on kiusannut jota kuta. ”

” Opet ei tiedä kiusaamisesta, koska open kuullen mua ei kiusata. ”

9.10 Kiusaajien osuus liikuntatunneilla

247 oppilaasta 22 eli 9 % kertoi kiusanneensa muita liikuntatunneilla (kuvio 8). Kiusaajia oli kuudennella luokalla 10 %, viidennellä luokalla 6 % ja neljännellä luokalla 11 %. Viidennellä luokalla kiusaajia näyttäisi olevan hieman vähemmän kuin kuudennella ja neljännellä luokalla.

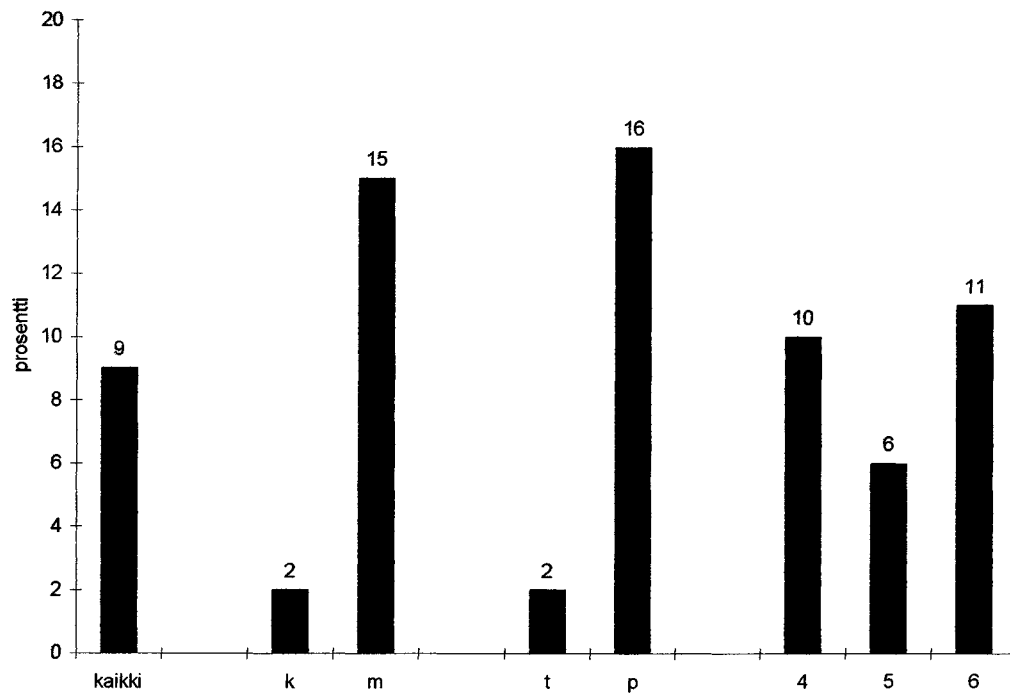
Tutkin Khin neliön avulla, vaikuttaako sukupuoli kiusaajaksi ryhtymiseen (kuvio 8). Kiusaajia oli yhteensä 22, joista tyttöjä oli 3 ja poikia 19. Sukupuolen todettiin vaikuttavan erittäin merkitsevästi kiusaajaksi ryhtymiseen ($p < 0.001$)

Poikien ryhmässä kiusaajia oli 16 % ja tyttöjen ryhmässä 2 % (kuvio 8). Suurin osa kiusaajista oli poikia. Tulos on samansuuntainen kuin aikaisemmatkin tutkimukset, jotka osoittavat pojilla olevan suurempaa taipumusta kiusaamiseen kuin tytöillä.

Tutkin ristiintaulukoinnin avulla, onko koulun sijainnilla merkitystä kiusaajaksi ryhtymiseen (kuvio 8). Maalaiskouluissa oli kiusaajia 20 ja kaupunkikoulussa vain 2. Koulun sijainnilla ja kiusaajaksi ryhtymisellä oli tuloksen mukaan yhteyttä. Tulos on erittäin merkitsevä ($p < 0.001$). Maalaiskouluissa on tämän mukaan enemmän kiusaajia kuin kaupunkikouluissa.

Myös kiusattuja oppilaita oli maalaiskouluissa selkeästi enemmän kuin kaupunkikoulussa. Kiusaajien ja kiusattujen määrä kouluissa näyttäisi olevan toisistaan riippuvaisia. Mitä enemmän koulussa on kiusaajia, sitä enemmän on myös kiusattuja.

n =	247	117	130	124	122	70	73	103
-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	----	-----

Khin neliö ja

merkitsevyystaso:	14.193, ***	13.067, ***	-
-------------------	-------------	-------------	---

kaikki = koko aineisto

k = kaupunkikoulu

m = maalaiskoulu

t = tytöt

p = pojat

4 = 4.- luokkalaiset

5 = 5.- luokkalaiset

6 = 6.- luokkalaiset

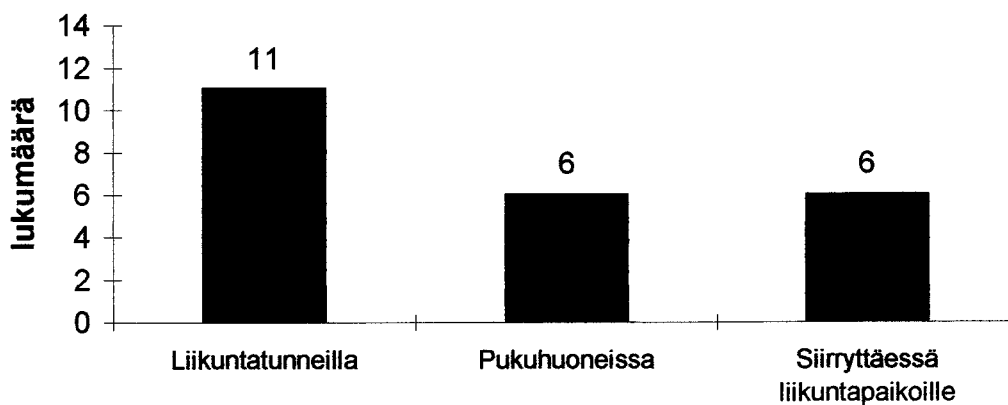
*** = erittäin merkitsevä, $p < .001$

KUVIO 8 Kiusaajien prosentuaaliset osuudet

9.11 Kiusaamispaikat

Liikuntatuntien yhteydessä tapahtuvasta kiusaamisesta kiusaajat ilmoittivat kiusaavansa suurimmaksi osaksi liikuntatuntien aikana. Seuraavaksi eniten kiusattiin pukuhuoneissa ja siirryttäessä liikuntapaikoille (kuvio 9). Kuten aikaisemmin todettiin, tytöt joutuivat

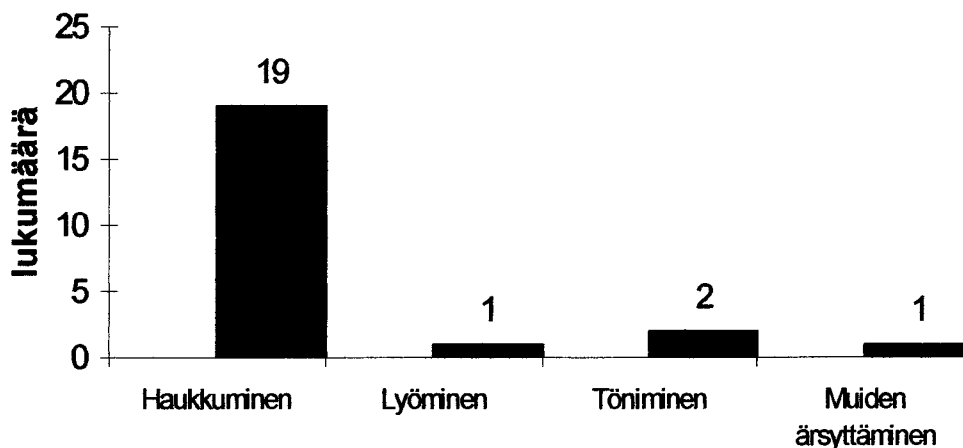
enemmän kiusatuiksi tilanteissa, joissa opettaja ei ole valvomassa. Tytöt myös ilmoittivat kiusaavansa suurimmaksi osaksi pukuhuoneissa. Pojat kiusasivat selvästi eniten liikuntatunneilla.

KUVIO 9 Kiusaamispaikat

9.12 Kiusaamistavat

Kiusaajien mukaan kiusaaminen tapahtui eniten haukkumalla. Haukkuminen oli kiusaamistavoista selkeästi käytetyin ja sillä tavoin kiusasi 19 oppilasta. Loput kiusasivat tönimällä, lyömällä ja ärsyttämällä muita (kuvio 10). Fyysisellä kiusaamistavalla, kuten tönimällä ja lyömällä, ilmoittivat kiusaavansa vain pojat. Tytöt kiusasivat vain haukkumalla ja ärsyttämällä muita.

KUPIO 10 Kiusaajien käyttämät kiusaamistavat

Kukaan tytöistä ei ilmoittanut kiusaavansa epäsuorilla menetelmillä, kuten katsomalla halveksuvasti tai sulkemalla oppilaan pois ryhmästä. Yksi tytöistä ilmoitti kiusaavansa ärsyttämällä muita, joka voi tietenkin sisältää myös nämä epäsuorat tavat. Kiusatuista tytöistä kuitenkin lähes puolet koki joutuvansa kiusatuiksi juuri näiden epäsuorien menetelmien vuoksi. Voi olla, että tytöt eivät koe olevansa kiusaajia kiusaamalla epäsuorilla menetelmillä. Eiväthän he silloin sano mitään, joten he ehkä kokevat ettei se loukkaa ja ole niin vaarallista. Myöskään opettaja ei huomaa niin helposti näitä tapoja ja siten tytöt eivät leimaudu kiusaajiksi.

9.13 Kiusaamisen syyt

Suurin osa oppilaista ei osannut nimetä kiusaamiselle syytä lainkaan. Yhdeksän kiusaajaa ei tiennyt syytä kiusaamiselleen. Suurimmaksi kiusaamisen syyksi oppilaat nimesivät kostamisen. He kertoivat kiusaavansa muita, koska toiset kiusaavat heitä ensin. Tällöin he ovat itse sekä kiusaajan että kiusatun roolissa. He käyttävät kiusaamista eräänlaisena itsepuolustusmenetelmänä. Heillä ei mahdollisesti olisi tarvetta aloittaa kiusaamista, jos eivät itse joutuisi kohtaamaan kiusattuna olemisen ikävää tunnetta. Muiksi kiusaamisen syiksi ilmoitettiin liikuntataidot, ulkonäkö, uskonto ja kiusaamisen mukavuus (taulukko 5.).

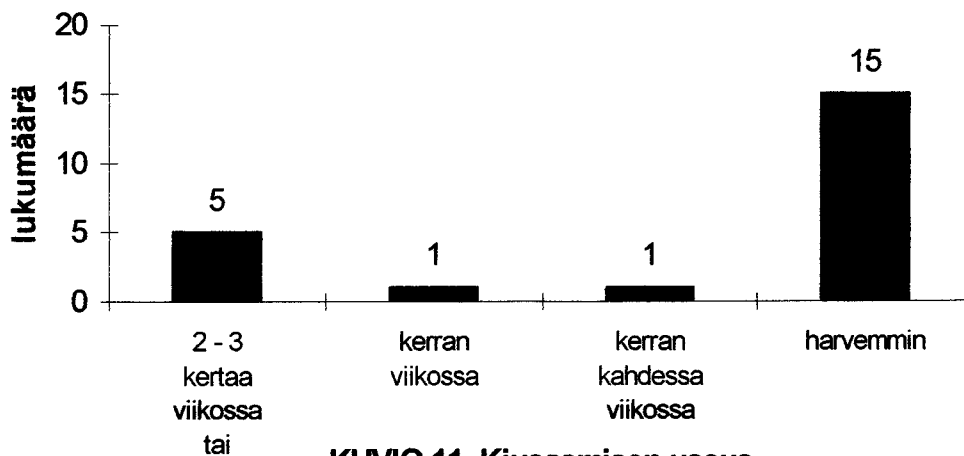
TAULUKKO 5 Kiusaajien syyt kiusata

	lkm
1. Ulkonäkö	3
2. Liikuntataidot	3
3. Toiset kiusaavat ensin	8
4. Kiusaaminen on mukavaa	1
5. Uskonto	1
6. Ei osaa sanoa syytä	9

n = 25

9.14 Kiusaamisen useus

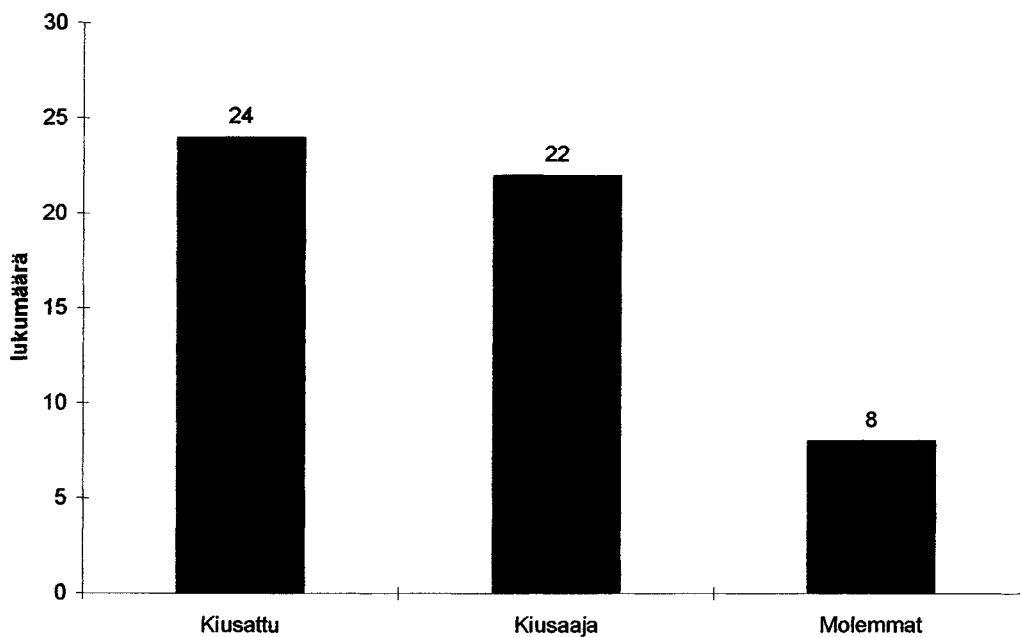
Kiusaajista suurin osa, 15 oppilasta, ilmoitti kiusaavansa harvemmin kuin kerran kahdessa viikossa. 2 - 3 kertaa viikossa kiusaavia oli 5. Loput oppilaista kiusasivat kerran tai kahdesti viikossa (kuvio 11). Kiusaajien ilmoittamassa esiintymistiheydessä ei ollut suuria eroja verrattaessa maalais- ja kaupunkikouluja keskenään. Myös luokkasteisessa vertailussa tulokset olivat hyvin tasaisia. Tyttöjen ja poikien vertailussa kävi ilmi, että kaikki tytöt kiusasivat harvemmin kuin pojat.

KUVIO 11 Kiusaamisen useus

9.15 Sekä kiusattuihin että kiusaajiin kuuluvat oppilaat

Tutkin aiemmin kiusattuja ja kiusaavia oppilaita erikseen. Nyt selvitin kuinka paljon on sellaisia oppilaita, jotka kuuluvat molempiin ryhmiin, sekä kiusattuihin että kiusaajiin. Kahdeksan oppilasta nimesi olevansa itse sekä kiusattu että kiusaaja (kuvio 12). Poikia heistä oli seitsemän eli suurin osa. Maalaiskouluissa molempiin ryhmiin kuuluvia oli niin ikään seitsemän oppilasta ja kaupunkikoulussa vain yksi. Luokka-asteittaisessa vertailussa tulokset jakautuivat tasaisesti.

KUVIO 12 Kiusatut, kiusaajat sekä molempiin ryhmiin kuuluvat

9.16 Kiusaamisen ehkäisemistavat

88 % oppilaista toivoi, että kiusaamisesta puhuttaisiin opettajille tai vanhemmille. Vain 5 % toivoi kiusaamisesta puhuttavan kiusaajalle. Muut ehkäisykeinot olivat mm. kiusatun puolustaminen, erilaiset rangaistukset, välinpitämättömyys ja puhuminen asiasta luokalle yhteisesti. Vastauksista näkee sen, että oppilaat toivoisivat kiusaamista selvittävän sekä opettajien että vanhempien kesken. Oppilaille ei ole useinkaan itsellä tarpeeksi keinoja ja rohkeutta selvittää keskenään kiusaamiseen liittyviä vaikeita tilanteita.

Jotta koulukiusaamista voisi estää, on tärkeää, että ongelma tiedostetaan kouluissa. Kuten aiemmin tuloksista kävi ilmi, 71 % kiusatuista koki, ettei opettaja huomaa kiusaamista. Jos oppilaat eivät itse rohkeasti tule puhumaan opettajalle kiusaamisesta, saattavat monet ongelmat jäädä ratkaisematta. Useat oppilaat, varsinkin tytöt, joutuvat kiusatuiksi tilanteissa, joissa opettaja ei ole läsnä. Tämän vuoksi opettajan tulisi tehdä kiusaamista ehkäisevää työtä, vaikkei hän olisikaan kiusaamisesta itse tietoinen.

10 POHDINTA

Koulukiusaaminen on varsin yleistä Suomessa ja sitä esiintyy kaikissa koulumuodoissa. Ongelma ei ole ollut kovin tiedostettua kouluissa ja sen esiintyvyyttä ei ole haluttu mielellään myöntää. Keväällä 1998 pienessä kyläkoulussa tapahtunut traaginen pienen koulupojan itsemurha on kuitenkin saanut ihmiset pohtimaan ongelman vakavuutta. Useat ihmiset, jotka ovat kertoneet omista tuskaisista koulukiusaamisen kokemuksistaan, ovat tuoneet julkiseen keskusteluun avoimuutta ja sitä kautta ongelmaan on alettu yhä enemmän kiinnittää huomiota kouluissa.

Tämän tutkimuksen mukaan 10 % ala-asteen 4.-6.- luokkalaisista oppilaista joutuu kiusatuiksi liikuntatunneilla. Kiusaajia oli 9 %. Tämä tulos todistaa sen, että koulukiusaaminen ei ole pelkästään yläasteen ongelma. Tulos myös tukee aikaisemmin teoriaosuudessa esitettyjä tutkimuksia, missä todettiin kiusaamista esiintyvän jo ala-asteella.

Olisi voinut olettaa, että kiusattujen ja kiusaajien määrä olisi ollut hieman suurempi. Saattaisi luulla, että liikuntatunneilla kiusattaisiin reilusti enemmän kuin tavallisilla luokkatunneilla. Liikuntatunnit ovat otollisia tilanteita kiusaamiseen, koska jokaisen oppilaan rooli on näkyvä ja usein oppilaan käyttäytyminen vaikuttaa selkeästi muiden oppilaiden toimintaan. Ehkä ala-asteella oppilaille on vielä suuri innostus ja motivaatio liikkumiseen ja uusien taitojen oppimiseen ja sen takia kiusaamisen määrä liikuntatunneilla olisi vähäisempää kuin muilla oppitunneilla.

Kiusattuja oli maalaiskouluissa selvästi enemmän kuin kaupunkikoulussa. Maalaiskouluissa kiusattuja oli 14 % ja kaupunkikoulussa vain 6 %. Myös kiusaajia maalaiskouluissa oli reilusti enemmän kuin kaupunkikoulussa. Tämä tulos hieman yllätti. Lehdissä puhutaan paljon oppilaiden lisääntyvistä ongelmista kaupunkien kouluissa. Alkoholit, tupakka ja huumeet ovat tuttuja monille, jopa ala-asteikäisille ja lapset tulevat yhä useammin rikkinäisemmistä kodeista. Voisi olettaa näiden seikkojen heijastuvan lasten koulunkäyntiin.

On vaikeaa arvioida, mistä maalaiskoulujen korkeampi kiusaamisprosentti johtuu. Eräs selitys korkeammalle kiusaamiselle saattaa olla valvonnan puute. Pienemmissä kouluissa on vähemmän opettajia, eikä aina välitunneille ehditä valvomaan oppilaita. Pienissä maalaiskouluissa myös ihmiset ovat enemmän tietoisia toistensa asioista. Tiedetään kotiolosuhteet ja taustat paremmin kuin kaupunkikouluissa ja niistä asioista saatetaan etsiä kiusaamisen aiheita. Ehkä ihmisillä on myös vääristynyt oletttamus siitä, että maaseutukouluissa ei joutuisi kohtaamaan samanlaisia ongelmia kuin kaupunkikouluissa. Kaupunkikoulun alhaisempaa kiusaamisprosenttia voidaan myös osittain selittää kyseisessä koulussa käydyllä koulukiusaamista ehkäisevällä kampanjalla.

Aiemmin teoriaosassa tuli esille, että kiusaamisongelma tiedostetaan paremmin kaupunkikouluissa. Ilmeisesti näin oli myös tässä tutkimuksessa. Kaupunkikoulussa oli asiaan puututtu ja ongelmasta oltiin enemmän tietoisia. Kaupungeissa informaatiota on ehkä paremmin saatavilla ja tieto on laajempaa kuin maaseutukouluissa. Tutkimus tehtiin kaupunkikoulun osalta Jyväskylässä, jossa tehdään paljon kasvatukseen liittyvää tutkimusta. Tämän vuoksi asioihin ehkä reagoidaan nopeammin, kuin maalaiskouluissa, joihin informaatio tulee hitaammin ja asenteet muuttuvat pidemmällä aikavälillä.

Pojilla ja tytöillä ei ollut eroa kiusatuksi joutumisessa, mutta suurin osa kiusaajista oli poikia. Tulos on samansuuntainen kuin aiemmatkin tutkimukset, joissa pojilla on todettu olevan suurempi taipumus kiusaamiseen kuin tytöillä. Tytöt käyttivät epäsuorempia kiusaamismenetelmiä kuin pojat. Pojilla kiusaamistavat olivat suurempia ja avoimempia kuin tytöillä ja siksi he ehkä kokivat itsensä helpommin kiusaajiksi kuin tytöt. On helpompaa myöntää kiusaavansa, kun tekee jotain konkreettista.

Poikien suurempaa kiusaamisprosenttia voidaan ehkä selittää sillä, että pojille on usein tärkeämpää menestyä liikunnassa kuin tytöille. Kuten teoriaosuudessa sanottiin, urheilijat saivat eniten nimityksiä suosikeiksi ja urheilua harrastamattomat olivat enemmän kiusattuja. Tämä aiheuttaa kilpailua paremmuudesta ja kilpaileminen saattaa synnyttää kiusaamistilanteita herkemmin. Poikien suurempien kiusaamistapojen voisi

olettaa johtuvan siitä, että pojat myös kestäisivät itse paremmin heihin kohdistuvaa suoraa palautetta. He eivät jää samalla tavalla murehtimaan heihin kohdistuvia ohimennen heitettyjä ilmauksia kuin tytöt. Tytöt ottavat monesti asiat huomattavasti henkilökohtaisemmin kuin pojat. Poikien on ehkä helpompaa päästä tällaisen asioiden yli kuin tyttöjen.

Suurin osa liikuntatunteihin liittyvästä kiusaamisesta tapahtui liikuntatuntien aikana, missä opettaja oli läsnä. Tyttöillä kiusaamista tapahtui enemmän pukuhuoneissa ja siirryttäessä liikuntapaikoille kuin pojilla. Tytöt näyttivätkin kiusaavan enemmän opettajalta salaa, ilmeisesti peläten leimautumista ja opettajan reaktiota. Tyttöjen epäsuora kiusaaminen ja kiusaaminen pukuhuonetilanteissa kuvaavat sitä, miten tytöt eivät halua kantaa kiusaajan roolia opettajan silmissä. Tämän vuoksi opettajan tulisi kontrolloida ja pyrkiä ehkäisemään myös pukuhuoneissa tapahtuvaa kiusaamista.

Liikuntatunneilla oppilaat joutuivat eniten kiusatuiksi pelien ja harjoitusten aikana. Kolmasosa joutui kiusatuksi myös joukkueisiin jaettaessa. Opettajan kannattaakin kiinnittää huomiota tapoihin, millä joukkueet jaetaan. Vaikka oppilaita ei suoranaisesti kiusattaisi, saattaa tuntua nöyryyttävältä tulla aina valituksi viimeisenä joukkueeseen ”huutojaossa”, missä oppilaat valitaan joukkueeseen vuorotellen huutamalla. Oppilaita tulisi kannustaa yhteishenkeen ja samalla opettaa heitä kunnioittamaan jokaista joukkueenjäsentä tärkeänä osana joukkuetta. Tällöin oppilaat kokisivat jokaisen tarpeelliseksi ja kiusaaminen joukkueeseenjakotilanteissa saattaisi vähentyä.

Kiusaamistavoista selvästi käytetyin oli haukkuminen. Toiseksi yleisin tapa oli sulkea oppilas pois ryhmästä. Onneksi fyysinen kiusaaminen oli vähäistä. Liikuntatunneilla tapahtuvan kiusaamisen voisi olettaa olevan enimmäkseen fyysistä kiusaamista, missä pelien ja harjoitusten aikana ohimennen tönittäisiin tai kampittaisiin.

Kiusattujen mukaan oppilaita kiusattiin eniten liikuntataitojen takia ja toinen suuri syy oli ulkonäkö. Ala-asteella lähestyttäessä murrosikää ulkonäön merkitys oppilaalle korostuu. Kiinnitetään yhä enemmän huomiota siihen, miltä näytetään. Oppilaat ovat erittäin herkkiä omaan ulkonäköönsä liittyvästä arvostelusta ja sen vuoksi opettajan

tulisikin puuttua pienimpäänkin toisen ulkonäköön kohdistuvaan pilkkaavaan kommenttiin.

Kun kiusaajilta kysyttiin heidän syytensä kiusata, ilmoitti suurin osa kiusaavansa kostomielessä. He eivät mahdollisesti kiusaisi muita, jos eivät itse joutuisi ensin kiusatuksi. Tällöin oppilas kiusaa puolustaakseen itseään. Tällainen kiusaaminen on ehkä ymmärrettävämpää, mutta silti tuomittavaa. Tuloksissa oli yllättävää se, että lähes yhtä suuri osa ei tiennyt syytä kiusaamiseensa. Tällöin kiusaaminen on jokseenkin päämäärätöntä. Tällaiseen kiusaamiseen puuttuminen on hankalampaa, kun ei tiedetä kiusaamisen syitä. Toisaalta kasvattajana on erittäin haasteellista selvittää tilanteita, mitkä tuntuvat olevan oppilaalle itselleenkin mysteereitä.

Vain yksi oppilas ilmoitti kiusaavansa toisia uskonnon vuoksi. Uskonto saattaa olla kasvava syy kiusaamiseen tulevaisuudessa. Monet luokat ovat jo nyt monikulttuurisia ja eri kulttuurien ja uskontojen tavat saattavat olla hyvinkin poikkeavia. Uskonto saattaa näkyä liikuntatunneilla suurena rajoitteena. Joissakin uskonnoissa voi esimerkiksi tanssiminen olla kiellettyä tai tytöt eivät saa luopua hameistaan ja kasvohunnuistaan edes liikuntatuntien ajaksi.

Kiusaaminen koetaan useimmiten ikävänä asiana. Tämän tutkimuksen mukaan kiusatut eniten ärsyntyivät kiusaamisesta. Muita kokemuksia olivat mm. ahdistuminen ja masentuminen sekä pelon tunteet. Oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta toi hyvin esille ainekirjoitus, jossa tuli ilmi mm. kiusatun kokema häpeän tunne. Kiusattu saattaa helposti uskoa itsessään olevan jotakin vikaa joutuessaan kiusatuksi. Voi olla vaikeaa erottaa, mikä itseän kohdistuvasta pilkasta on totta ja mikä ei. Oppilas alkaa helposti hävetä omia haukkumisen kohteeksi joutuvia piirteitään. Tämän vuoksi olisi tärkeää yrittää poistaa kiusatun vääristyneitä käsityksiä itsestään ja antaa tukea ja vahvistusta kiusatulle niin, että hänen olisi helpompaa hyväksyä itsensä sellaisena kuin on.

Koulukiusaamisella on vakavia seurauksia, joista vakavin lienee itsemurha. Koulukiusaaminen voi aiheuttaa elinikäisiä psyykkisiä ja fyysisiä oireita. Tässä tutkimuksessa kysyttiin lähinnä seurauksia liikuntatunteihin osallistumisessa.

Suurimmalla osalla kiusatuista oli arkuutta osallistua peleihin ja harjoituksiin. Seuraavaksi eniten oli keskittymisvaikeuksia ja jotkut olivat poissa tunneilta kiusaamisen vuoksi. Ainekirjoituksessa tuli ilmi, että oppilaat suhtautuivat fyysiseen väkivaltaan ja vammoihin yllättävän luonnollisesti. Monissa aineissa oppilaat kertoivat fyysisestä väkivallasta kuin mistä tahansa arkipäiväisestä asiasta. Joko he olivat saaneet kotoaan mallin fyysiselle väkivallalle tai he olivat joutuneet kokemaan sitä paljon koulussa. Eräs oppilas kertoi joutuneensa hakatuksi vain neljä tai viisi kertaa. Mielestäni jokainen kerta on liikaa.

Suuri osa kiusatuista koki joutuvansa kiusatuksi 2-3 kertaa viikossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että oppilas joutuu kiusatuksi joka ainut liikuntatunti. Tällöin oppilaan osallistumisinnostus ei voi olla kovin suuri, jokaisella tunnilla oppilas lannistetaan kiusaamisella. Liikuntatunnit voivat olla tällaiselle oppilaalle hyvinkin piinaavia.

Kun oppilailta kysyttiin opettajan suhtautumista kiusaamiseen, olivat vastaukset jokseenkin masentavia. Oppilaiden mukaan 71 % opettajista ei huomannut kiusaamista lainkaan. Loput pyrkivät selvittämään tilannetta. Tämän tutkimuksen mukaan opettajat eivät olisi kovin tietoisia liikuntatunneilla tapahtuvasta kiusaamisesta. Tällöin opettaja tuskin tekee työtä kiusaamisen poistamiseksi.

Kiusaamisen ehkäisemisessä tärkeimpiä asioita on juuri ongelman tiedostaminen. Ensin on avattava silmät kiusaamiselle ja sen jälkeen ryhdyttävä töihin. Jokaisesta koulusta tulisi minimoida kiusaamisen mahdollisuudet. Kiusaamisen ehkäiseminen ei ole helppoa. Siitä huolimatta koulujen tulisi kuitenkin etsiä itselleen sopivia keinoja kiusaamisen poiskitkemiseksi, sillä on useita erilaisia mahdollisuuksia ehkäistä ongelmaa. Vanhemmat voivat ehkäistä koulukiusaamista opettamalla lastaan pitämään puolensa. Kun lapsi osaa puolustautua ja selvästi ilmaista oman tahtonsa, on hänellä pienempi vaara joutua kiusatuksi.

Koulujen ja kotien tulisi tehdä töitä turvallisen lapsuuden ja nuoruuden rakentamisessa. Vanhempien on kannettava vastuuta lapsen kasvatuksesta tasapainoiseen nuoruuteen jo pienestä pitäen. Vanhempien tulisi tarjota lapsilleen omaa aikaansa ja muita lapsen

luovuutta kehittäviä virikkeitä ja harrastuksia. Lapsille pitäisi pystyä luomaan kotona turvalliset rajat ja johdonmukaiset säännöt, jotta lapset oppisivat noudattamaan ja kunnioittamaan niitä. Kun lapset ovat tottuneet kotonaan toimimaan sääntöjä kunnioittaen, on koulussakin helpompaa toimia ja noudattaa yhteisiä tapoja ja normeja. Ilman rajoja kasvaminen ja liika vapaus ahdistaa lapsia ja nuoria. Vanhempien olisi hyvä antaa tienviittoja nuorilleen heidän kasvamisensa tueksi.

Tämä tutkimus kartoitti koulukiusaamista ala-asteella liikuntatuntien osalta. Tätä tutkimusta voisi laajentaa yläasteelle ja vertailla, kuinka paljon kiusaamisessa on eroa ala- ja yläasteen välillä. Tutkimuksen voisi suorittaa myös maalais- ja kaupunkikouluissa ja selvittää, onko kiusaaminen myös yläasteella enemmän maalaiskoulujen kuin kaupunkikoulujen ongelma. Olisi tärkeää tietää, missä määrin kiusaaminen yläasteiden liikuntatunneilla on fyysistä. Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää, kuinka tietoisia opettajat ovat kiusaamisesta.

Koulukiusaamista olisi tärkeää tutkia myös muiden tuntien osalta. Olisi hyvä tietää, millä tunneilla kiusataan eniten ja mitkä ovat ne tilanteet, missä sitä tapahtuu. Kun tämä saataisiin kartoitettua, olisi opettajien helpompaa kiinnittää kiusaamistilanteisiin huomiota.

Vaikka koulukiusaaminen voi olla erittäin vaikea ja kipeä asia oppilaalle, tulisi aina muistaa, että siitä on mahdollista selvittää. Vaikeudet on luotu voitettaviksi.

HILJAISUUS

Kuuntelin hiljaisuutta. Se kertoi että olen yhä nuori, mutta aikuisuus on jo matkalla luokseni. Se sanoi:

” Nyt on aika unohtaa vaikeudet ja voitettava masennukset, sillä ei elämä ole aina kaunista, vaan jokaisen on joskus kärsittävä; toisten enemmän, toisten vähemmän.”

Se kertoi ettei saa antaa periksi. On opeteltava taistelemaan. Ajateltava että huomenna on paremmin. Auttaa ja olla itse autettava.

Ja tehdä elämästä elämisen arvoinen.

Kuuntelin hiljaisuutta. Se kertoi että aikuisuuteen kasvaminen koskee ja tekee kipeää.

Se sanoi: ” Joskus tulee aika, jolloin sinunkin on katsottava kauas tulevaisuuteen, sillä siellä olet sinä itse, ja elämä.”

Se kertoi että vaikka kuinka yhä haluttaisi käpertyä omaan sänkyyn ja olla piilossa koko maailmalta, on pian noustava ja aloitettava oma elämä, omilla ehdoilla.

Hiljaisuus kertoi ettei minun tarvitse pelätä. Kun kipu on ohi, tiedän olevani voittaja.

” Taistele pelkäämättä, kestä tuska ja suru, niin voitat ja maailma on sinun.” Ja se sanoi että kun minulla on vaikeaa, pitää katsoa auringonnousua. ” Joka päivä se nousee rohkeasti ylös ja pyytää sinua tekemään samoin.”

Minunkin on taisteltava taisteluni ja aion selvitä voittajana. Vielä tänään en ole valmis, mutta ehkä jo huomenna. Ja kun taistelu on ohi, nostan katseeni suoraan eteenpäin ja hymyilen.

Ei elämä odota minua, enkä minä elämää.

Me kuljemme yhdessä, käsikkäin.

Samaan suuntaan.

Raija -87

(Kanto 1997, 217)

LÄHTEET

- Arajärvi, T. 1989. Kouluikäisten psyykkisistä häiriöistä. *Kasvatus* 2, 140-145.
- Arajärvi, T. (toim.) 1992. *Tasapainoinen koululainen*. Porvoo: WSOY.
- Besag, V. E. 1989. *Bullies and victims in schools. A guide to understanding and management*. Philadelphia : Open University.
- Cillessen, A. H., Van Lieshout, C. F. M. & Haselager, G. J. T. 1992. Children ' s problems caused by consistent rejection in early elementary school. Paper presented at the Annual Convention of the American Psychological Association, Washington. (ERIC Document Reproduction Service No. Ed 352 129)
- Coolican, H. 1994. *Research methods and statistics in psychology*. London: Hodder & Stoughton.
- Elliot, M. 1991. *Bullying: A Practical guide to coping for schools*. Harlow : Longman.
- Eron, L.D. ja Huesmann, R.L. 1986. The role of television in the development of prosocial and antisocial behavior. Teoksessa D. Olweus, J. Block, & M, Radge- Yarrow (toim.), *Development of antisocial and prosocial behavior* Orlando : Academic Press, 285-314.
- Greenbaum, S., Tuner, B. & Stephens, R. 1989. *Set straight on bullies*. Malibu: Pepperdine University. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 312 744)
- Harjunkoski, S-M. & Harjunkoski, R. 1994. *Kiusanhenki lapsen kengissä*. Juva: Kirjapaja.
- Johnstone, M., Munn, P. & Edwards, L. 1992. *Action against bullying: drawing from experience*. Scottish Council for Research in Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 340 980)
- Kannas, L. (toim.) 1995. *Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyyys, WHO-koululaistutkimus*. Helsinki: Hakapaino.
- Kanto, R. 1997. *Koulukiusattu*. Porvoo: WSOY.
- Lasten kesken: Lisää yhteisvastuuta - Paremmat toverisuhteet. 1981 Lapsiraportti A 28. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Lehtovaara, M. 1998. Urheilijat välttävät koulukiusaamiselta: *Turun sanomat* 22.5.1998,3,7.
- Lindman- Strafford, K. 1996. Ökat våld bland tonårsflickor: *Hufvudstadsbladet* 3.5.1996,13.
- Lipsanen, J. 1987. Oppilaiden aggressiivisuus kontaktipeliä ja ei- kontaktipeliä sisältäneiden liikuntatuntien jälkeen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden pro gradu -työ.
- Marvaila, P. 1995. *Koulukiusaaminen ja liikunta yläasteikäisten keskuudessa*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden pro gradu- työ.

- Merenheimo, J. 1990. Koulukiusaaminen ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 74.
- Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Keuruu: Otava.
- Penttilä, E. 1993. Koulukiusaamista koskeva selitysmiehen raportti. Opetusministeriön työryhmän muistioita 32. Helsinki: Opetusministeriö.
- Roland, E. 1984. Kiusanteosta toveruuteen. Keuruu: Otava.
- Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Tammer paino Oy.
- Salmivalli, C. 1998. Lapset eivät itse pysty lopettamaan kiusaamista. Iltasanomat 28.3.1998, A 14-15.
- Tuomi, M. 1997. Ihmisarvoprojektin globaalın vastuun puolesta. (toim.) Ikonen Oiva: Suvaitsevaisuus- Erilaisuuteen suhtautuminen koulussa. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 27. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Ziegler, S. & Rosenstein-Manner, M. 1991. Bullying at school: Toronto in an international context. Research services No. 196. Ontario: Toronto Board of education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 328 848)

HEI !

Olen liikuntatieteiden ylioppilas Jyväskylän yliopistosta. Teen kyselyä pro gradu -tutkielmaani, jonka aiheena on koulukiusaaminen liikuntatunneilla. Kysely on tarkoitettu ala-asteen 4.- 6. - luokkalaisille. Käsittelen kyselyjen vastaukset luottamuksellisesti ja nimettöminä, eikä kyselyitä missään vaiheessa yhdistetä koulun oppilasnimilistoihin. Siksi toivonkin avoimia ja rehellisiä vastauksia.

Koulukiusaamista tapahtuu koulussa, yleensä tunneilla tai välitunneilla. Harvinaisempaa kiusaaminen on koulumatkoilla. Kiusaaminen voi olla suoraa fyysistä tai henkistä väkivaltaa, tai epäsuoraa toisen oppilaan eristämistä pois ryhmästä. Epäsuora kiusaaminen on usein aika näkymätöntä kiusaamista ja se jää usein opettajilta huomaamatta. Tämä kysely keskittyy liikuntatunteihin liittyvään kiusaamiseen ja pyrin selvittämään mm. kuinka paljon kiusaamista ilmenee ja minkälaisissa tilanteissa ja etsimme ratkaisua siihen, miten oppilaat ja opettajat voisivat sitä parhaiten estää.

Lue kysymykset huolella ja vastaa mahdollisimman rehellisesti. Toivottavasti teidän vastauksenne auttaa minua selvittämään kiusaamiseen liittyviä ikäviä tilanteita. Aikaa vastaamiseen kuluu 15- 20 minuuttia.

Kiitos avustasi ja vaivannäöstäsi ja hyvää lukuvuoden jatkoa!

Jyväskylässä 12.5. 1998

Tiina Rätty
liik. tiet. yo
Kenttätatu 17 B as 2
40700 Jyväskylä
p. 014-614626

Pirkko Numminen
apul.prof.
Liik.kasv. laitos
Jyväskylän yliopisto
PL 35
40351 Jyväskylä
p. 014-602119

7. Miksi sinua kiusataan ?

liikuntataitojesi takia	1
ulkonäkösi takia	2
muusta syystä, mistä?	

.....
.....
.....

8. Millä tavalla sinua kiusataan ?

haukkumalla	1
sulkemalla sinut pois ryhmästä	2
potkimalla	3
lyömällä	4
muulla tavalla, millä?	

.....
.....
.....

9. Miltä kiusaaminen mielestäsi tuntuu?

pelottaa	1
ahdistaa / masentaa	2
ärsyttää	3
ei tunnu miltään	4
joltakin muulta, miltä?	

.....
.....
.....

10. Kuinka usein kiusaamista tapahtuu?

2-3 kertaa viikossa	1
kerran viikossa	2
kerran kahdessa viikossa	3
harvemmin	4

11. Mitä seurauksia kiusaamisella on ollut liikuntatunteihin osallistumisessa?

poissaoloja tunneilta	1
arkuutta osallistua peleihin/ harjoituksiin	2
keskittymisvaikeuksia	3
muita, mitä?	4

12. Miten opettajasi suhtautuu kiusaamiseen?

ei huomaa	1
huomaa, mutta ei välitä	2
yrittää selvittää tilanteen	3

13. Oletko ITSE kiusannut muita oppilaita liikuntatunneilla ja niihin liittyvissä tilanteissa?

kyllä	1
ei	2

Jos vastasit edelliseen kysymykseen EN, siirry suoraan kysymykseen 18.

14. Kiusaatko muita oppilaita ?

liikuntatunneilla	1
pukuhuoneissa	2
siirryttäessä liikuntapaikoille	3

15. Millä tavalla kiusaat muita oppilaita ?

haukkumalla	1
potkimalla	2
lyömällä	3
muulla tavalla, miten?	

.....
.....
.....

16. Minkä vuoksi kiusaat muita oppilaita?

heidän ulkonäkönsä takia	1
heidän liikuntataitojensa takia	2
toiset kiusaavat minua ensin	3
kiusaaminen on mielestäni mukavaa	4
en tiedä	5
muusta syystä, mistä?	

.....
.....
.....

17. Kuinka usein kiusaat muita oppilaita?

2-3 kertaa viikossa	1
kerran viikossa	2
kerran kahdessa viikossa	3
harvemmin	4

18. Miten kiusaamista voisi mielestäsi estää?

puhumalla asiasta vanhemmille tai opettajalle 1

muulla tavalla, miten?

.....
.....
.....

19. Montako **kiusattua** tiedät luokallasi olevan.....?

20. Montako **kiusaajaa** tiedät luokallasi olevan.....?

21. Harrastatko liikuntaa vapaa-aikanasi?

kyllä 1

en 2

Jos vastasit edelliseen kysymykseen EN, on kysely osaltasi valmis.

Jos vastasit KYLLÄ, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin.

22. Mitä liikuntaa harrastat(luettele eri laji/ lajit mieluisuus järjestyksessä)?

.....
.....
.....

23. Kuinka usein harrastat lajiasi?

yli 4 kertaa viikossa	1
2-4 kertaa viikossa	2
kerran viikossa	3
harvemmin	4

KIITOS VASTAUKSISTASI!!

HYVÄÄ KEVÄÄN JATKOA!!